

Norges miljø- og biovitenskapelige
universitet
Fakultet for miljøvitenskap og teknologi
Institutt for naturforvaltning

Masteroppgave 2015
30 stp

En pilegrimsvandring vs. en
vanlig vandretur i norsk natur –
det går vel for det samme det,
eller?

En studie om hvordan tro og
livssyn påvirker opplevelsen av
en pilegrimsvandring

Mette Bjørnsdatter Hafskjold

Forord

Tiden jeg har tilbrakt med denne masteroppgaven, fra jeg først gikk ut på vandring sommeren 2014 og fram til dagen jeg leverte våren 2015, har vært en koselig tid. Jeg vil gi en stor takk til alle som bidratt til de gode opplevelsene under vandringen og i skriveprosessen i ettertid. Fra Birgit som gikk i mot meg i pøsende regnvær for å bære sekken min da jeg skulle ta igjen vandrefølget på min første dag som pilegrim, - til alle de andre flotte menneskene i den flerreligiøse vandregruppa som jeg gikk med fra Fokstugu til Hjerkin. En varm takk til Jostein som gjorde turen minneverdig videre inn til Oppdal og til alle de som åpnet sine hjem og bød meg inn på saft under min siste etappe da jeg vandret alene fra Oppdal til Trondheim. Heldigvis har ikke møtene med pilegrimer stoppet der. Gjennom året har jeg møtt fine mennesker gjennom Pilegrimsfelleskapet St.Olav, og jeg håper det blir flere muligheter i framtiden til trivelige suppemøter og vandringer. En takk går også til de involverte ved Nidaros Pilegrimsgård for deres hjelpsomhet, og for fri tilgang til pilegrimsbiblioteket.

Jeg er svært takknemlig for den oppmuntrende veiledningen og hjelpen jeg har fått av mine veiledere Øystein Aas ved INA, NMBU og Odd Inge Vistad ved NINA, Lillehammer. Takk går også til Vegard Gundersen ved NINA, Lillehammer som foreslo ideen om å skrive om Pilegrimsleden, med hjelp i startfasen. Dette temaet har vært veldig interessant og bidratt til at jeg har hatt det trivelig med dette arbeidet. Mine informanter fortjener mye av æren for dette. En ekstra takk går derfor til alle dere, for den gode samtalen, for deres tid, for at dere har gitt av dere selv, og for interessante tanker og refleksjoner.

Familie og venner har vært gode å ha, listen er lang, men den som fortjener den største takk og ære, er min kjære pappa som har gitt støtte og oppmuntring helt til siste slutt. Takk for at alt du har vært for meg og for alle gode stunder vi har hatt sammen. Jeg er så heldig som fikk ha akkurat deg som min pappa. Jeg savner deg av hele mitt hjerte!

Peace & Love

Trondheim, 04.06.15

Mette Bjørnsdatter Hafskjold

Sammendrag

For nesten 1000 år siden la de første pilegrimene i Norge ut på vandring, med Nidarosdomen og Olav den Hellige som mål. I dag vandrer pilegrimer igjen langs den samme led, men nå er målet kanskje annerledes. Selv om det religiøse motivet ikke står like sterkt hos alle pilegrimer i dag, har kulturhistorien og den norske kirke satt sitt preg på leden og det religiøse aspektet er fortsatt tilstede. Målet med denne oppgaven har vært å undersøke hvordan motiver for en pilegrimsvandring har variert med vandrernes tro og livssyn, og i hvilken grad tro og livssyn har hatt innvirkning på selve opplevelsen ved en pilegrimsvandring, med et spesielt fokus på den spirituelle opplevelsen. Som resultat av pilegrimenes refleksjoner oppsto en ny interessant problemstilling som jeg har valgt å bruke som hovedproblemstilling: Er det klare skiller mellom opplevelsen av en pilegrimsvandring og en vanlig vandretur i norsk natur?

Datagrunnlaget er basert på åtte kvalitative intervju med pilegrimer jeg møtte da jeg vandret pilegrimsleden fra Dombås til Nidaros. Ved at jeg selv fikk kjenne på hvordan det var å være pilegrim, har jeg i tillegg valgt å reflektere rundt egne erfaringer og opplevelser i drøftingen.

Generelt mente informantene at det eksisterte en forskjell mellom en pilegrimsvandring og en ”vanlig” tur. Det var særlig to årsaker som ble vist til som en mulig forklaring; erfaring med, og innstilling til, pilegrimsvandring. Den erfarne pilegrimen kom lettere inn i den såkalte pilegrimsmodusen, en tilstand som opplevdes som unik for pilegrimsvandringen. Innstilling kunne også knyttes til tro og livssyn ved at flere av de med sterkere religiøs tro var mer innstilt på å oppnå noe spiritielt ved vandringen, til forskjell fra den ikke-troende. Det ble også pekt på at de sosiale intensjonene er annerledes, som om det eksisterte en felles konsensus om at man kan snakke om de dype og personlige spørsmålene på en slik vandring.

Motivene for vandringen har variert, men det var ikke et tydelig mønster som speilet tro- og livssyn hos mine informanter. Dette på grunn av at den religiøse opplevelsen ikke har vært et hovedmotiv hos flere av de som definert seg som troende. Tro – og livssyn har heller ikke vært en enestående og avgjørende faktor for opplevelsen, naturen i seg selv har vært en viktig kilde for opplevelsen. Likevel så flertallet på det spirituelle som en viktig ingrediens av å vandre i norsk natur, uavhengig av om det var naturen eller livssynet som trigget den spirituelle opplevelsen. Selv om de troende var mer åpen til det spirituelle enn den ikke-troende, ser det ut til at intensiteten av den spirituelle opplevelsen varierte fra person til person. Personlighet, motiv og innstilling for den aktuelle vandringen har vært vel så vesentlig for hvordan man har opplevd pilegrimsvandringen.

Abstract

Just under 1,000 years ago, the first pilgrims in Norway embarked on a journey towards the shrine of St. Olav in Nidaros Cathedral. Today's pilgrims have continued to wander along the same pathways, though the mission may now be different. Although religious motives are not as strong for the modern pilgrims as they used to be, cultural history and the Norwegian Church has left its mark on the pilgrim pathways and the religious aspect is still present. The aim of this study has been to examine how the motives of a pilgrimage have varied based on the pilgrims' faith and beliefs, and to what extent faith and beliefs have had an impact on the actual experience of a pilgrimage, with a special focus on the spiritual experience. As a result of the pilgrims' reflections, a new interesting problem arose, which I have chosen to use as main research question: are there clear differences between the experience of a pilgrimage and a regular hike in Norwegian scenery?

The data is based on eight qualitative interviews with pilgrims I met when I walked the pilgrim pathway from Dombås to Nidaros. Since I got to know what it was like to be a pilgrim, I have also chosen to reflect on my own experiences in the discussion.

Generally, the pilgrims believed that there existed a difference between a pilgrimage and a 'regular' walk. There were two main reasons that stood out as possible explanations; experience with, and attitudes toward, pilgrimages. The experienced pilgrim fell more easily into the so-called pilgrim mode, a condition experienced uniquely for pilgrimage. Attitude could also be linked to faith and belief as several of those with stronger faith were more inclined to achieve something spiritual through the journey, unlike the non-believer. It was also noted the feeling of the social intentions was different, as if there existed a common consensus that one can talk about deep and personal issues on a pilgrim walk.

The motives for these journeys have varied, but there was not a clear pattern that reflected faith and belief among the participants. This is because the religious experience has not been a primary factor for several of those who defined themselves as believers. Faith and belief have not been standalone and essential factors for the experience, nature itself has been an important source of experience. Yet the majority of the participants saw spirituality as an important ingredient of walking in Norwegian nature, regardless of whether it was nature or belief that triggered the spiritual experience. Although the believers were more open to the spiritual experience than the non-believers, it did seem that the intensity of the spiritual experience varied from person to person. Personality, motives and attitudes of the pilgrim walking have been just as significant for the experience of the pilgrimage.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse.....	4
1. Innledning.....	5
1.1. Problemstilling.....	7
2. Teori	8
2.1. Opplevelser	8
2.2. Pilegrim og/eller turist?	10
2.3 Motiver for vandring.....	13
2.4. Spiritualitet	15
2.5. Tro- og livssyngrunnlagets innvirkning på opplevelsen.....	17
2.6. Pilegrimsvandring vs. en vanlig vandretur	20
3. Metode	23
3.1. Feltarbeidet og informantene	24
3.3. Egen rolle	27
4. Analyse	29
4.1. Motiver for vandring.....	29
<i>Motivenes variasjon på bakgrunn av tro og livssyn.....</i>	<i>30</i>
4.2. Tro- og livssyngrunnlagets innvirkning på opplevelsen.....	33
<i>Trosbakgrunn</i>	<i>33</i>
<i>Naturopplevelsen.....</i>	<i>35</i>
<i>Leden som religiøst verktøy.....</i>	<i>36</i>
<i>Tanker rundt spiritualitet og religion.....</i>	<i>37</i>
<i>Opplevelsen</i>	<i>40</i>
<i>Spirituell opplevelse vs. religiøs opplevelse.....</i>	<i>43</i>
4.3. Pilegrimsvandring vs. en vanlig vandretur	52
<i>Pilegrimsmodusen.....</i>	<i>52</i>
<i>Intensjonen ved vandringen</i>	<i>55</i>
<i>Pilegrimens syv nøkkelord.....</i>	<i>57</i>
<i>Vandring som virkemiddel</i>	<i>59</i>
<i>Tro og livssyn.....</i>	<i>61</i>
<i>Pilegrimen.....</i>	<i>64</i>
5. Konklusjon	68
Litteraturliste.....	71
<i>Internettreferanser.....</i>	<i>75</i>
<i>Personlig informasjon</i>	<i>75</i>

1. Innledning

Pilegrimsvandring har eksistert i Norge fra tiden Olav den hellige døde i 1030, og tusenvis av pilegrimer har siden den gang vandret til Nidaros for frelse og sjelebot.

Pilegrimsvandring er opprinnelig en katolsk skikk, men da reformasjonen ble innført i 1537 ble det en slutt på dette (Dahl 2010, Selberg 2011). Helgendyrkelser, relikvier og botsreiser var ikke noe som hørte hjemme i protestantismen og pilegrimsvandring ble sett på som overflødig og unyttig (Løver 2008, Vistad 2012). I middelalderen var det særlig fire pilegrimsbyer som dominerte den kristne verden: Roma i sør, Santiago de Compostela i vest, Jerusalem i øst og Nidaros i nord (Luthen 1992). På 1800-tallet begynte interessen for St. Olav og Olavtradisjonen å ta seg opp igjen, men det var først på 1990-tallet at pilegrimsvandring virkelig fikk sin renessanse.

I 1992 ble Erik Luthens bok, ”I pilgrimenes fotspor til Nidaros”, gitt ut. Denne inspirerte en ildsjel ansatt hos Fylkesmannen i Oppland til å fremme et forslag om at de gamle pilegrimsledene skulle bli brakt fram i lyset igjen (Vistad 2012). Dette resulterte så i at Prosjekt Pilegrimsleden ble etablert gjennom et samarbeid med Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning (Hardeberg et al 1999, referert i Løver 2008), og i 1995 ble Pilegrimsleden til Trondheim ”gjenåpnet”(Selberg 2011). Prosjekt Pilegrimsleden ble avsluttet i 1997, akkurat i tide til Trondheim sitt 1000-års jubileum hvor det endelig eksisterte en sammenhengende oppmerket pilegrimsled fra Oslo til Trondheim (Vistad 2012).

Siden den gang har det eksistert ulike nasjonale pilegrimsprosjekter som har resultert i seks regionale pilegrimssenter, og et nasjonalt pilegrimssenter lokalisert i Trondheim.

Pilegrimsgården ved Nidarosdomen har som rolle å ta imot pilegrimene og fungere som et ressurs-, kompetanse- og retreatsenter¹. Dette har også inkludert et godt samarbeid med både kirke og reiseliv, og er formelt sett også et regionalt pilegrimssenter. I november 2012 ble det fastsatt en felles statlig pilegrimsstrategi av en tverrdepartemental gruppe bestående av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kulturdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. Strategien åpner med at ”Pilegrimsledene skal være gode veier å gå gjennom norsk natur og kultur, preget av verdier som er grunnleggende for menneskets eksistens og som åpner for en indre vandring” (Strategi for pilegrimssatsing 2012:1).

¹ <http://pilegrimsgarden.pilegrimsleden.no/no/om-oss/om-nidaros-pilegrimsgard/>

I det siste tiåret har man sett at oppmerksomhet omkring pilegrimsvandring i Norge har økt (Selberg 2011). I 2014 var det 1365 pilegrimer som ble registrert hos Nidaros Pilegrimsgård. Det antas å være mørketall ettersom ikke alle velger å registrere seg, i tillegg til at det er mange som ikke går hele veien til Nidarosdomen². I Spania var det litt under 5000 pilegrimer som ble registrert ved ankomst i Santiago de Compostela, men dette var i 1990³. Siden den gang har vandring langs Camino de Santiago blitt svært populært, og i 2013 hadde tallet økt til 215 000 pilegrimer. Det er blitt utgitt flere filmer og skjønnlitterære bestselgere om denne mystiske skikken, bøker som *The pilgrimage* av Paulo Coelho, *Tirsdagsdamene – reisen til Lourdes* av Monika Peetz, *Señor Peregrino* og *La Peregrina* av Cecilia Samartin. Denne pilegrimspopulariteten har ført til at det nå er det stadig flere som er på utkikk etter leder som er mer eksotisk og mindre befolket (Riksantikvaren 2009). Her har Norge med sine mange oppmerkede pilegrimsleder noe å tilby for de som ønsker dette.

Pilegrimsleden blir gjerne forbundet med en lengre vandretur, men for mange er det ikke bare snakk om en vanlig skogsti eller en skiltet strekning over fjellet. Noen vandrer av religiøse eller kulturhistorisk årsaker. For andre er det tiden, stillheten og nærkontakten med naturen, som kan gi rom til den indre reisen og selvutvikling (Selberg 2011). I tillegg kan det være faktorer som den fysiske utfordringen, ønske om en bærekraftig og sunn livsstil eller en åndelig søken. For flere kan det dreie seg om en kombinasjon av en eller flere (Riksantikvaren 2010). Motivene for å legge ut på vandring er som man kan se, mangfoldig og sammensatt, og slik er det også for de som legger ut på andre vandreturer i naturen. Er motivene de samme? Er opplevelsene de samme? Hva er det som skiller en pilegrimsvandring fra en vanlig vandretur i fjell, skog og mark? Har tro og livssynsbakgrunn noen innvirkning på dette?

I dagens reiselivsforskning og reiselivsnæring har fokuset på opplevelsesturisme økt. Jeg har i denne oppgaven derfor valgt å gå i dybden av selve opplevelsen ved pilegrimsvandringen. Basert på dybdeintervju med åtte ulike pilegrimer har jeg søkt å få en forståelse for hvordan opplevelsen av å vandre samme led, kan variere fra person til person, eller som flere vil kalle det; fra pilegrim til pilegrim. Siden pilegrimsvandring opprinnelig er en religiøs tradisjon, har jeg hatt som mål å dykke dypere i hvordan opplevelsen kan variere på bakgrunn av ulik tro og livssyn. Basert på informantenes svar, har jeg i tillegg ønsket å se på om det er klare skiller mellom opplevelsen av en pilegrimsvandring og en vanlig vandretur i norsk natur.

² Informasjon mottatt på mail fra daglig leder ved Nidaros Pilegrimsgård, Cathrine Roncale, 30.05.15

³ <http://www.csj.org.uk/the-present-day-pilgrimage/pilgrim-numbers/>

1.1. Problemstilling

I denne oppgaven har jeg ønsket å undersøke følgende problemstillinger blant personer som vandret langs Pilegrimsleden og til Trondheim i 2014:

Hvordan varierer motiver for en pilegrimsvandring med vandrernes tro og livssyn?

I hvilken grad har tro og livssyn innvirkning på selve opplevelsen ved en pilegrimsvandring?

Er det klare skiller mellom opplevelsen av en pilegrimsvandring og en vanlig vandretur i norsk natur?

2. Teori

2.1. Opplevelser

Pilegrimsleden kan sees som et godt utgangspunkt for utvikling av naturbasert reiseliv gjennom tilrettelegging for pilegrimer langs leden⁴. Naturbasert reiseliv kan defineres som ”menneskelige aktiviteter som forekommer når man besøker naturområder utenfor sitt vanlige nærområde” (Fredman et al 2009: 62, min oversettelse). Det naturbaserte reiselivet regnes ofte for å være den raskest voksende sektoren innen reiseliv i Europa. 10-20% av alle internasjonale reiser er knyttet til naturopplevelser, hvor tallet er høyere for Nord-Europa (Fredman & Tyrväinen 2010). Fokuset hos den naturbaserte turistene har i de senere år endret seg fra å være opptatt av mer ”passiv betraktning”, til å etterspørre aktive opplevelser i en større grad. Destinasjonen er ikke like viktig lenger, men selve opplevelsene ved en reise som har fått større betydning. Dette behovet har ført til en oppblomstring av opplevelsesbedrifter innen det naturbaserte reiselivet, hvor det nye produktet blir opplevelser i samspill med naturen (Ringstad og Nordskog 2012).

Regjeringens reiselivsstrategi fra 2007 har *verdifulle opplevelser* som visjon, med en satsing på innovasjon for å skape helhetlige og gode produkter som skal gi verdifulle opplevelser. I strategien legges det vekt på at det er Norges unike natur som tiltrekker seg besøkende, og det nevnes at fokuset på opplevelser får stadig større oppmerksomhet. De besøkende etterspør de ekte og unike opplevelsene i en mye større grad enn tidligere. Det understrekes i rapporten at natur- og kulturlandskapet er Norges viktigste kilde til opplevelser (Nærings- og Handelsdepartementet 2007). En merkevareundersøkelse gjort av Innovasjon Norge kom til konklusjonen av at Norge passer best inn i hovedkategorien *naturbaserte ferieopplevelser* (Innovasjon Norge 2008). Det norske landskapet er lite berørt av kommersielt aktiviteter (Nærings- og Handelsdepartementet 2007), og kan dermed gi gode muligheter til å oppleve ro og stillhet for en pilegrim.

I Regjeringens seneste reiselivsstrategi fra 2012, *Destinasjon Norge*, er fokuset på opplevelser fortsatt sterkt gjeldende og får en stadig mer sentral plass i reiselivssatsningen. ”De gode og verdifulle opplevelsene – som utgjør kjernen i reiselivsproduktet Norge – må utvikles og produseres” (Nærings- og Handelsdepartementet 2012: 50). Denne rapporten strekker seg til å forsterke fokuset på opplevelser ved at det legges til et ekstra mål som er knyttet til på *kvaliteten* på opplevelsene.

⁴ <http://www.opdalingen.no/kulturliv/article7121963.ece>

I kapittelet *Opplevelses- og reisemålsutvikling* har samspill med norske pilegrimstradisjoner fått sin egen undertittel. Her står det at:

”Pilegrimsledene i Norge er nasjonale kulturminner i levende bruk. Pilegrimsledene skal være gode veier å gå gjennom norsk natur og kultur, preget av verdier som er grunnleggende for menneskets eksistens og som åpner for en indre vandring. Pilegrimsledene skal tas vare på som en viktig del av den europeiske kulturarven og gi et unikt møte med norsk natur, kultur, tro og ettertanke (Nærings- og Handelsdepartementet 2012: 50)”.

Pine og Gilmore (1999, referert i Bjelke 2012) mener at opplevelsesøkonomien er på vei til å overta for servicenæringen. I stedet for å ta betalt for en tjeneste eller et fysisk produkt, er det stadig flere som selger opplevelser. Flere teoretikere stiller seg bak utsagnet om at dagens samfunn er blitt et opplevelsessamfunn hvor man i økende grad lar seg styre av individuelle opplevelser og konsum, og i tillegg bruker dette for å kunne uttrykke identitet. Opplevelser berører både menneskets sanser og det intellektuelle, tankemessige nivå (Bjelke 2012).

Fokus på det opplevelsesbaserte er ikke bare noe som går igjen i reiselivet, men også i den Norske Kirke i større grad. Da pilegrimsvandringen ble gjenoppdaget på begynnelsen av 1990-tallet valgte den norske kirke å bruke en mer åpen profil for å øke interessen for den kristne tro blant folket (Pettersen 2012). Her har det skjedd et skifte fra den dogmatiske tilnærmingen til en mer opplevelsesbasert innfallsvinkel, hvor man vektlegger de mer konkrete handlinger for å symbolisere det som tidligere bare ble fortalt av presten i kirka. Det er for eksempel blitt mer vanlig å bruke lys som symbol i gudstjenestene, og bønnekrukker hvor man kan legge lapper med sin personlige bønn i, eller legge steiner som symboliserer byrder ved byrdekorset. Dette er noen eksempler på at det er åpnet opp for større muligheter for det personlige i kirka. Denne utviklingen kan man også se i pilegrimssammenheng ved at Den Norske Kirke er med på å tilrettelegge pilegrimsvandring og stiller med pilegrimsprester flere steder (Gundetjern 2010).

I dag er det i mange sammenhenger blitt mer vanlig å søke verdifulle opplevelser, gjerne de som gir oss stor verdi og tilfredsstillelse. Opplevelser fokuserer mer på den emosjonelle nytteverdien framfor den funksjonelle, og er subjektive (Christoffersen 2013). Derfor er selve opplevelsen noe som skjer hos den enkelte, men kan bli påvirket av de ytre omgivelser som fungerer som råstoff for opplevelsen (Bjelke 2012). På grunn av at vi alle er forskjellig vil den samme vandringen kunne bidra til å skape ulike opplevelser hos hver enkelt, og da kan man spørre seg om dette igjen påvirkes av tro, livssyn og hvordan man velger å definere seg selv?

2.2. Pilegrim og/eller turist?

Det sies at reiselivets opprinnelse stammer fra pilegrimsvandring (Collins-Kreiner 2010), men skillelinjen mellom turist og pilegrim har lenge vært uklar og omstridt (Bradley 2009). En pilegrimsvandring har blitt definert som ”a journey resulting from religious causes, externally to a holy site, and internally for spiritual purposes and internal understanding” (Barber 1993, referert i Collins-Kreiner 2010: 1), men nå blir det definert mer som ”a traditional religious or modern secular journey” (Collins-Kreiner 2010: 1).

World Tourism Organisation definerer turisme som “a social, cultural and economic phenomenon which entails the movement of people to countries or places outside their usual environment for personal or business/professional purposes”⁵. Denne definisjonen inkluderer reiseaspektet av pilegrimsdefinisjonen over, men inneholder ikke en tydelig beskrivelse av de indre spirituelle motiv og opplevelser. Men man kan likevel velge å tolke spirituelle hensikter som en del av de hensikter som er beskrevet som personlige og som er forankret som et kulturelt fenomen?

Ordet pilegrim stammer fra det latinske ordet peregrinus, som betyr “fremmed” i form av å være “en fremmed i verden” og har noe av den samme betydning som turistbegrepet. En kristen forståelse av dette ser det som å være hjemløs og ha gått seg vill i tilværelsen. Man begir seg på vandring i en søken etter helhet, identitet og sammenheng (Kolbjørnsrud 2012). Bakken (1994) mener at en turist også kan bli påvirket og forvandlet i sitt indre av det en opplever på sin reise, men av pilegrimen *forventes* det at man skal være åpen for en forvandling. Han poengterer det med at pilegrimen er mer bevisst på en ytre vandring for å kunne forandres på det indre plan, gjennom et oppbrudd fra det trygge og kjente. En pilegrimsvandring har også et eget fellesskap mellom mennesker som i utgangspunktet kan være forskjellige fra hverandre, men at man forenes i felles tro og mål. Han mener også at en pilegrimsvandrer kan ha likhetstrekk med en fjellvandrer ved at begge frigjør seg fra en stor bagasje, til forskjell fra en koffertturist.

Eade viser i sin studie at mange hadde sterke meninger om hva som definerte en pilegrim og at dette skilte seg fra den vanlige turist, men at det ikke var en felles forståelse av hva en pilegrim er. Eade mener at det ikke er like lett å skille pilegrim fra en turist (Eade 1992, referert i Vistad 2012). Cohen bruker beskrivelsen om at turistene reiser bort fra deres samfunnskerne, mens en pilgrim reiser inn til sin egen livskjerne (Cohen 1979, referert i

⁵ <http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary>

Collins-Kreiner 2010). Cohen skiller derfor tydelig mellom pilegrim og turist, basert på den reisendes motivasjon (Cohen 1979, referert i Vistad 2012).

Smith skiller de reisende fra hverandre langs en skala, med religiøs turisme i midten, og den sekulære turist og den pietistiske pilegrimen på hver sin ytterkant. Fra det sakrale (hellige) til det profane (ikke-hellige) (Smith 1992, referert i Løver 2008). Med andre ord ser det ut til at Smith definerer en pilegrimsvandring som noe hellig. Hun mener at den viktigste skillelinjen mellom pilegrimer og andre turister er individuelle trosforestillinger, som er med på å bestemme hvor man plasseres langs skalaen (Smith 1992, referert i Vistad 2012 og Collins-Kreiner 2010). Religiøs turisme omfavner alle former for reisemåter som er religiøst motivert, og hvor selve reisemålet er religiøst. Dette betyr ikke at religiøs turisme må innlemme tro innen en spesifikk religion (Blackwell 2007). Følgende definisjon er beskrivende: "whose participants are motivated either in part or exclusively for religious reasons" (Rinschede 1992: 52, referert i Sharpley & Jepson 2011). Smith (1992, referert i Collins-Kreiner 2010) nevner videre at en pilegrimsvandring blir forbundet med en religiøs reise, og da spesielt med et hellig sted som mål. Fenomenet opplever for tiden en oppblomstring fordi hellige steder sees fortsatt som viktig for de som er på søken etter spirituell tilfredsstillelse.

Mange av nåtidens forskere mener at forskjellene mellom turist og pilegrim er blitt mindre og at forbindelsen de i mellom er uklare (Collins-Kreiner 2010). I utredningen for Kirke- og kulturdepartementet om den nasjonale pilegrimsvirksomhetens fremtid hevder Per Kvistad Uddu at det er et skille mellom pilegrimen og turist, og begrunner dette med at pilegrimen ofte har det åndelige og spirituelle perspektivet i fokus:

"En forenklet beskrivelse av forskjellen mellom en pilegrim og en turist kan være at pilegrimen ofte gjør en vandring med det åndelige/spirituelle perspektivet som fokus. En pilegrimsvandring skjer ofte i ettertensksomhet med flere pauser til refleksjon (Uddu 2008: 114)".

Vistad (2011) er skeptisk til dette skillet mellom pilegrim og turist som Uddu beskriver. Hans argument er at Uddu kun presenterer en skildring av pilegrimen i sin begrunnelse, og ikke turistens. Vistad viser til de tre grunnleggende forutsetningene som Smith mener må være tilstede for være turist; tilstrekkelig inntekt, fritid og sosial aksept (Smith 1989, referert i Vistad 2011), også kreves av en pilegrim på pilegrimsvandring. Dersom man vandrer i sin fritid, er man per denne definisjonen en turist. Derfor mener Vistad at det er like sant å si at en

pilegrim også er en turist, og at det kan være villedende å la de stå som antiteser til hverandre (Vistad 2011).

Det ser ut til at flere mener at grensene mellom kategoriene pilegrim og turist er flytende (Vistad 2011, Eade 1992, Bradley 2009), men for pilegrimsinformantene til Løver var dette skillet viktig, de ønsket å definere seg som pilegrimer framfor turister, selv om de ikke uttalte religiøse motiver (Løver 2008). Dette kan være med på å gi en særegen eierskapsfølelse til vandringen. Det er blitt sagt at turister kommer hjem fra reisen med suvenirer, mens pilegrimer kommer hjem med velsignelser og et liv som er blitt endret (Bradley 2009). Det er mange tilfeller av pilegrimsvandrere som ikke vil se på seg som en stereotypisk turist, men som en pilegrim (Leivestad 2007, Løver 2008). Dette kan være problematisk om det går så langt at turist nærmest blir et skjellsord.

Opprinnelig var en pilegrimsreise underlagt kirkens autoritet. Tilgivelse og renselse var i hovedfokus, men i dagens moderne pilegrimstradisjon er kirkens innflytelse svekket eller i alle fall annerledes og mindre autoritær. Det som ser ut til å være viktig for den moderne pilegrimen er selvutvikling og refleksjon knyttet til naturopplevelser, sosialt samvær og fysisk aktivitet (Kraft 2007, referert i Løver 2008). Dette er heller ikke egenskaper som er fremmed hos den vanlige fotturisten (Svarstad 2010), dermed blir skillet mellom pilegrim og turist mindre tydelig.

På grunn av at betydningen av en pilegrimsferd varierer fra pilegrim til pilegrim, er det derfor heller ikke en selvfølge at man kan etablere en universell definisjon av fenomenet (Coleman & Elsner 1995). Både Eade og Smith bidrar til en forståelse for at pilegrimer er individuelt og foranderlig (Vistad 2012). Dersom man åpner for bredere opplevelseskategorier i pilegrimsbegrepet vil dette gjøre det vanskeligere å skille mellom pilegrim og turist, men på samme tid vil dette kunne bidra til en mer nyansert forståelse av pilegrimsbegrepet (Løver 2008).

Pilegrimsvandring tar i dag fatt i nye former som går bortenfor standard religiøse praksis. I det vestlige samfunnet er det ikke bare oppstått en nedgang i institusjonell støtte til tradisjonelle religioner, men også en økning i reiser for ens egen del (Coleman & Elsner 1995). Likhetene ved en turist og en pilegrim er at de begge drar på søken etter nye opplevelser som beriker livene deres og stadig oftere blir pilegrimsreiser nevnt i en sekulær sammenheng (Reader & Walter 1993, referert i Løver 2008). MacCannel (1976, referert i

Vistad 2011) mener at turisten bruker reisen for å lete etter det enkle, rene, ekte og autentiske, i mangel på det i dagens moderne samfunn. Dermed mener han at den moderne turisten er som en sekulær pilegrim.

Skillet mellom den tradisjonelle pilegrimsvandringen og reiseliv kan derfor sies å ha blitt mindre. Begge dreier seg om bevegelse fra et sted til et annet, og med et emosjonelt ønske om å besøke steder eller få opplevelser som er meningsfullt for personen det gjelder (Collins-Kreiner 2010). Likevel hevder majoriteten av pilegrimsforskere at det som skiller en pilegrimsreise fra andre turistreiser i størst grad, er de individuelle motivasjonsfaktorene (Vistad 2012), noe som også kan favne dette emosjonelle ønsket. Individuelle motivasjonsfaktorer kan på den andre siden inkludere mye mer enn ønsket om å besøke meningsfulle steder.

2.3 Motiver for vandring

Pilegrimenes motiver er som de alltid har vært, mange og forskjellige. Noen av motivene kan være søken etter en dypere spiritualitet, en mental, fysisk og psykologisk helbredelse som er blandet med eventyrlyst, utvidelse av horisonten, treffe andre likesinnede, eller nyte en annerledes opplevelse (Bradley 2009).

Tidligere i historien dreide en pilegrimsvandring seg hovedsakelig om et oppbrudd fra en vanskelig eller uholdbar situasjon. Noen vandret til det hellige mål for å få sjelebot, andre for helbredelse eller tilgivelse. I dag kan det fortsatt være slik for noen (Dahl 2010), men nå dreier det seg i større grad om personlig utvikling og forbedring av eget liv.

For de som vandrer Camino de Santiago er det mulig å få et La Compostela-serifikat etter endt vandring. Det er ikke nok å ha vandret strekningen, man er nødt til å oppfylle de riktige kriteriene. Det avgjørende punktet handler om motivet man har for reisen. Dersom man markerer de sportslige, kulturelle eller andre motiver, uten å krysse av på religiøs eller religiøst-kulturelt motiv, så mottar man ikke sertifikatet. Dette har ført til noen temperamentsfulle opptrinn når de oppdager at det er for sent å endre på det. Mange krysser derfor av på religiøst bare for å få sertifikatet. Her er ikke spiritualitet en godkjent kategori, men kirken i Santiago kan ikke hindre de med annen religiøs oppfatning fra å gå langs Camino med egne tanker, tro og verdier (Løver 2008).

Mikaelsson (2010) skriver at pilegrimen fortsatt er en religiøs skikkelse i den europeiske tradisjonen, altså en troende som søker helbredelse eller velsignelse. Derimot mener hun at i norsk sammenheng er de religiøse motivene nedtonet. Dette så man gjenspeilet seg i en spørreundersøkelse som Norsk institutt for naturforskning (NINA) gjennomførte blant vandrere langs Pilegrimsleden i 2014. Av de 404 utfylte spørreskjema kunne man se at religiøse motiver var et av motivene som scoret lavest, og var rangert på en snittverdi mellom *ikke viktig* og *litt viktig*. Motivasjonsfaktoren som scorer høyest var naturopplevelsen, hvor snittverdien lå tett opp mot høyeste rangering, *svært viktig* (Vistad 2015). Mikaelsson (2010) perspektiver stemmer godt overens med denne undersøkelsen, ved at hun også nevner at i den norske sammenheng ser det ut til at naturen blir framstilt som en stor opplevelseskilde hos alle kategorier av pilegrimer.

Blackwell (2007) tar for seg ulike motivasjonsfaktorer for pilegrimsvandring og definerer motivasjon som "something that commits people to a course of action i.e. the driving force that exists in all individuals" (Blackwell 2007: 40). Han presenterer en todelt kategorisering av motivasjonsteori: innholdsteori (*content theory*) og prosessesteori (*process theory*).

Innholdsteori søker å identifisere og forklare faktorene som er relatert til det som fører til motivasjon, altså, hva er det som motiverer? Slike type teorier søker å identifisere behov, klassifisere de i styrkegrad og identifisere målene som man har satt seg for å tilfredsstille de behovene. Eksempelvis fokuserte Maslow (1954, referert i Blackwell 2007) på behov som basen for motivasjon. Kritikken av innholdsteori er rettet mot mangelen på å kunne identifisere hvilket behov som er dominerende til hvilken tid (Blackwell 2007).

Prosessteori tar for seg selve motivasjonsprosessen, hvor man ser nærmere på forholdet mellom dynamiske variabler som påvirker individuell motivasjon. Dette kan være variabler som verdier og forventninger. Motivasjoner for pilegrimsvandring kan være kompleks, og fordi hver person er forskjellig grunnet ulike erfaringer, er det derfor vanskelig å generalisere på bakgrunn av disse typer teorier (Blackwell 2007).

Collins-Kreiner (2010) mener at det eksisterer et kontinuum mellom ulike typer av reisende, men ikke på samme måte som Smith (1992) deler inn pilegrim fra turist, som nevnt i kapittel 2.2. Collins-Kreiner mener derimot at det bør deles inn i den graden reisen har hatt innvirkning på den reisende som bestemmende for kategoriseringen.

Flere studier har vist at religion fungerer både som en motivasjonskilde og begrensende faktor når det kommer til en turist sin atferd. Blant de religiøse pilegrimene kan man derfor regne med å finne hele motivasjonsspekteret, fra nysgjerrighet til en energisk lengsel etter de

spirituelle opplevelser. Pilegrimsmotivasjoner varierer fra religiøs turisme; for den vanlige religiøse turisten er det opplevelsen på selve stedet som har betydning, men for pilegrimen inkluderer det også veien dit, hevder Blackwell (2007). Årsaken til hvorfor man reiser er avhengig av hva en søker, hva som utløse reisebeslutninger og hvordan ferdene blir begrunnet. Ikke bare kan man forstå motiver som drivkraft for reiseliv, men også som begrunnelser i ettertid (Jacobsen 2002, referert i Løver 2008).

2.4. Spiritualitet

I tråd med framveksten av den moderne pilegrimsbevegelsen har pilegrimsvandringene beveget seg i en mer holistisk retning som bygger bro mellom menneske og natur, kropp og sjel. Denne framveksten har bidratt til en innføring av begrepet pilegrimsspiritualitet (Kolbjørnsrud 2012). Flere mener at mennesker i dagens moderne og sekulariserte samfunn er underernært på åndelige erfaringer og derfor kan pilegrimsvandringene være en kilde til slike opplevelser (Grundetjern 2010). Pilegrimsspiritualiteten kan være et uttrykk for en åndelig lengsel hos det moderne mennesket, samt en søking etter autenticitet og dybde (Knox-Seith 2008, referert i Kolbjørnsrud 2012). Olsen beskriver pilegrimsspiritualiteten som en ”spiritualitet nedenfra...med vektlegging av opplevelsen, verdiene og skjønnheten i naturnærhet og fysisk utfoldelse, i de grunnleggende menneskelige relasjoner, i kreativitet og skapende virksomhet, i stillhet, meditasjon og bønn – på troens innerside og dybdedimensjon” (Olsen 2001, referert i Kolbjørnsrud 2012: 73).

I vårt moderne samfunn har vi vært vitne til at religion og kristendom har dalt i popularitet, men at ordet spiritualitet isteden har fått økt oppmerksomhet. Opplevelse og spiritualitet er begge ord som blir mer og mer brukt i dag (Woodhead & Heelas 2005, referert i Grundetjern 2010), og ifølge flere undersøkelser er det mange som ønsker å kalle seg åndelige framfor religiøse (Grundetjern 2010). Noen vil beskrive spiritualitetsbegrepets inntog som en nærmest eksplosjonsartet utvikling. Begrepet er særlig blitt brukt blant alternativ religions- og livssynslitteratur, men også innenfor de tradisjonelle religionene. Spiritualitet blir for eksempel oftere brukt i ulike kristne tradisjoner (Olsen 2006, referert i Grundetjern 2010). På samme måte som spiritualitetsbegrepet, har den moderne pilegrimsbevegelsen vært forankret både innen de kristne miljøer og de mer alternativ-religiøse sammenhenger.

Olsen har en annen begrepsdefinisjon av spiritualitet som også omfatter fenomener innenfor de etablerte religiøse miljøene, og definerer spiritualitet som en dimensjon ved all religiøsitet:

“Spiritualitet er ikke først og fremst oppfatninger og forestillinger. Det er trosuttrykk som tar det hele mennesket i besittelse – med kropp, sjel og ånd – og som ytrer seg gjennom et språk som ikke bare er ord, men også toner, bilder, bevegelse, tegn og symbolhandlinger” (Olsen 2006:45, referert i Grundetjern 2010).

Goldberg bruker også en bred og inkluderende definisjon, som omfavner alle som er på søken etter en universell sannhet: “Spirituality is a search for universal truth... our conception of spirituality must be broad enough to include the strivings of all the seekers of universal truth” (Goldberg, R.S 1990, referert i Lapierre 1994:155). En spirituell person er en som tror at livet har en mening og ens tilværelse har en hensikt. I det øyeblikket en person ønsker å respondere på oppdagelsen av mening og hensikt, begynner “a journey of the spirit”, en reise mot en dypere forståelse av livet (Lapierre 1994).

I nyere forskning har man ikke vært så opptatt av rollen til den organiserte religionen, men fokuset har vært mer rettet mot de individuelle erfaringene. Man må likevel ikke glemme de religiøse rammeverk, selv om det er nyttig å se på hvordan enkeltmennesket konstruerer og skaper sin egen spiritualitet (Mitchell 2003, referert i Løver 2008). I dag er det stadig flere som velger å plukke hva som best passer av tro og meninger, framfor å ta til seg hva kun en etablert livssynstradisjon har å tilby. Hinduistiske budskap kan for noen derfor virke like interessant som den kristne barnetroa (Aadnanes 2008, referert i Grundetjern 2010).

Forskjellen mellom religion og spiritualitet er beskrevet av Soeken og Carson (1987), hvor de ser på den spirituelle dimensjonen til en person som noe bredere enn en institusjonalisert religion. Spiritualitet er også for mange en del av religiøse aktiviteter slik som bønn og gudstjenester (Lapierre 1994), og spiritualitet kan sees som en opplevelsesbasert tilnærming til det religiøse og til Gud som med dette integrerer hele mennesket (Kolbjørnsrud 2012).

Nome (1999) mener at en sentral del av pilegrimstenkningen er forholdet mellom skaperverket og individet (Nome 1999, referert i Kolbjørnsrud 2012). Vandringen kan bidra til å skape et tettere bånd med naturen og forsterke følelsen av at vi er en del av den. Mange ser også behovet for å frigjøre seg fra forbrukerkulturen som har store konsekvenser på naturen i form av ressursutnyttelse, klimaendringer og forurensning. Nærheten til naturen kan forsterke ønsket om å ta vare på den gjennom en endret livsstil. Spiritualiteten ved en pilegrimsvandring kan derfor dreie seg om å søke etter det enkle, ekte og sanne, med en nærhet til både det hellige og det menneskelige. Dette inkluderer også endring og handling (Kolbjørnsrud 2012). Tidligere biskop i Nidaros, Finn Wagle sa “jeg vet intet liv som til de

grader bringer meg i kontakt med livets grunnleggende forhold som nettopp pilegrimslivet (Uddu 2008:2)”, og pilegrimsspiritualiteten kan ha gode muligheter til å vekke de gode verdiene i en selv.

Pilegrimsvandringen kan derfor bli sett som en opposisjon til dagens samfunn, og kan bidra til ro og harmoni som mangler i store deler av vårt moderne samfunn. Pilegrimens syv nøkkelord er en beskrivelse av konkrete aspekter ved pilegrimens spiritualitet og sier noe om pilegrimsvandringens vesen: langsomhet, frihet, enkelhet, bekymringsløshet, stillhet, fellesskap og åndelighet (Lindström 2007). Nå er det ikke en selvfølge at man er bundet til det enkle liv dersom man vandrer en pilegrimsled. Friluftslivet er også styrt av kommersielle krefter og eksklusivt turutstyr kan være å finne hos mang en pilegrim. Både handling og etikk, med et ønske om endring og nye prioriteringer gjennom et oppbrudd fra den materielle hverdagen, blir sett på som integrerte aspekter ved pilegrimsspiritualiteten. Poenget bak pilegrimsspiritualitet er at pilegrimsvandring kan bidra til å være et bilde på et spesifikt uttrykk for en helhetlig spiritualitet (Kolbjørnsrud 2012).

Spirituelle opplevelser ser ut til å være et viktig aspekt av vandringen for mange pilegrimer, men forståelsen av hva det innebærer ser ut til å variere og begrepet har ulik betydning avhengig av hvordan man velger å tolke det. Det å gå i dybden av hva spiritualitet er og hva det innebærer for den enkelte har derfor vært en naturlig del av intervjuene, og et viktig aspekt i denne oppgaven for å kunne svare på problemstillingene.

2.5. Tro- og livssyngrunnlagets innvirkning på opplevelsen

Siden 1990-tallet har det vært en økning i å se på reiseliv og pilgrimsvandring som et postmoderne fenomen, og med dette følger en forståelse for at det som er rett og galt ikke lenger er så viktig. Man har beveget seg fra en ”enten-eller” teoretisk tilnærming til en mer ”både-og” tilnærming (Collins-Kreiner 2010). Mikaelssons ser også på dagens pilegrimsvandring som et uttrykk for søkermentaliteten og individualismen som preger vår postmoderne tid. Hun mener at pilegrimsvandringen blir et uttrykk for en selvreligiøsitet hvor pilegrimene selv bestemmer betydningen av vandringen (Pettersen 2012). Dette kan sees i sammenheng med pilgrimsfenomenet og knyttes opp mot budskapet til tidligere kirke- og kulturminister, Trond Giske, om den flytende pilgrimsidentiteten i sin pilegrimstale under Pilegrimskonferansen 2009. Han snakket om at religionen er individualisert og at det derfor er opp til hver enkelt å definere innhold og betydningen av en pilegrimsvandring (Mikaelsson 2010, referert i

Grundetjern 2010).

Kraft (2007, referert i Løver 2008) mener at søkermentaliteten og Quest-kulturen er vesentlig for dagens pilegrimstradisjon. Dette innebærer at det har skjedd et skifte fra aksept til en mer spørrende tilnærming når det kommer til tro- og livssyn (Løver 2008). Quest-kulturen knytter selvutvikling og selvforståelse med en forståelse av historierøttene. Man ønsker å utdype sin spiritualitet og vokse som menneske. Her foretrekker man begrepene spiritualitet og åndelighet framfor religion (Kraft 2007, referert i Løver 2008). Digance (2006) mener at både sekulære og religiøse pilegrimer har en felles egenskap om et ønske etter å søke den magiske og mystiske erfaringen. Selv om mange har forsøkt å beskrive de med ord, er det som om ord ikke er dekkende nok til å beskrive slike opplevelser.

Pilegrimens avkobling fra hverdagen bidrar til å styrke forståelsen av den spirituelle meningen med sin personlige tro. I en slik situasjon blir de også oftere mer åpen til nye erfaringer, mennesker, opplevelser og spørsmål om livet (Collins-Kreiner 2010). I tillegg er det stadig flere som bruker pilegrimsfenomenet som et religiøst verktøy, ved å inkludere flere dimensjoner i gudsforholdet. Pilegrimsvandringen kan bidra til å gi rikere uttrykksformer som inkluderer hele mennesket. Lånke mener at Kirken bør benytte seg av de virkemidlene som kan bidra til å føre folk nærmere Jesus. Derfor mener hun at pilegrimsleden ikke bør overlates til kommersielle krefter, men at kirken må ta ansvaret for arbeidet (Lånke 1999, referert i Løver 2008). Løver (2008) mener også at pilegrimsvandring kan appellere til de som vanligvis ikke går i kirken, og på den måten være et godt alternativ og virkemiddel for å nå ut til flere med den kristne tro.

Noen kan stille seg spørsmålstegn ved hvorfor den protestantiske norske kirke har adoptert en nærmest sekulær utgave av de gamle katolske pilegrimstradisjoner. Karlsaune legger vekt på at dette bunner i, og er et uttrykk for, individualismen og søkermentaliteten i vår tid (Karlsaune 2002, referert i Pettersen 2012).

I en større del av pilegrimslitteraturen blir analysen til Turner og Turner (1978) ofte nevnt eller anvendt. Ekteparet Turner tar for seg begrepet liminoide opplevelser som beskriver en midlertidig sosial forandring. Det som skiller den liminoide opplevelsen fra den liminale opplevelsen er at den sistnevnte også endrer på personens sosiale status. Den liminoide opplevelsen beskriver en opplevelse som endrer på hvordan man betrakter seg selv og sine omgivelser. Derfor blir den moderne pilegrimspraksisen sett på som en liminoid opplevelse

fordi den frigjør pilegrimen fra hverdagens rutiner og trivialiteter. Turner og Turners ritualteoretiske analyse er relevant for denne oppgaven fordi den tar for seg selve opplevelsen til pilegrimsvandrerens og betydningen av den både før og etter turen (Bradley 2009; Collins-Kreiner 2010; Pettersen 2012; Vistad 2012). Den liminale fasen er en optimal situasjon for å skape *communitas* (Turner 1974, referert i Løver 2008). Turner og Turner benytter begrepet *communitas*, som dreier seg om en spesiell type gruppedynamikk som finner sted blant pilegrimer på vandring. Møter mellom pilegrimer er med på å skape nye sosiale situasjoner hvor pilegrimer er likestilt, med et felles formål. Turner og Turner omtaler dette felles formålet som en hellig reise, noe som varierer hos dagens moderne pilegrimer (Turner 1973, Turner & Turner 1978, referert i Collins-Kreiner 2010). Eade and Sallnow har kritisert Turner og Turners konsept om *communitas* (Eade & Sallnow 1991, Collins-Kreiner 2010). I flere tilfeller har forskere funnet støtte for at skillelinjene mellom den sosial statusen hos pilegrimer heller blir forsterket på slike vandringer, og de kritiserer at Turners modell er for deterministisk (Eade & Sallnow 1991, referert i Løver 2008).

For en stor del av forskningsmiljøet blir den moderne interessen for pilegrimsvandring sett på som et uttrykk for åndelighet og moderne religiøsitet. Dette blir koblet til Turner og Turners ritualteoretiske rammeverk om at den limonide opplevelsen som vandringen gir, har en særlig verdi for de moderne pilegrimene. I mye av forskningslitteraturen kommer det også fram at man ønsker å bruke fortiden for å gi dagens vandringer betydning og autentisitet (Pettersen 2012).

Senere forskning hevder at opplevelsen ikke bare er avhengig av selve pilegrimsvandringen, men også av vandrernes selv og deres egne persepsjoner. Med dette er det da tydelig at hver person tolker opplevelsen forskjellig, og pilegrimsforskning vektlegger her subjektivitet framfor objektivitet. Den internasjonale reiselivslitteratur fokuserer mye på turistens påvirkning på lokalsamfunnet og ikke så mye på hvilken effekt besøket har på turisten selv, men i de senere år har dette begynt å ta seg opp (Collins-Kreiner 2010). Når det kommer til forventninger til turen har man de spirituelle på den ene enden av skalaen, ikke nødvendigvis pilegrimer, men alle de som innebærer en søken etter mening og livsendrede reiser. På den andre enden av skalaen har man de som ikke blir påvirket i det hele tatt (Sharpley & Sundaram 2005).

2.6. Pilegrimsvandring vs. en vanlig vandretur

I Norge er det en stor andel av befolkningen som går på tur. Hele 95% av den voksne befolkningen hadde gått minst en tur det seneste året (Odden 2008, referert i Svarstad 2010). En tur kan være så mangt, og inndelingen er ikke så enkel som man kan oppfatte ut fra tittelen, det at vi kun har to type turer: pilegrimsvandring og vanlig turvandring. Spekteret av vandreturer er bredt og kan variere fra en søndagstur med familien i bymarka til en lengre tur med speiderklubben i Jotunheimen. Fokuset i denne oppgaven ligger på pilegrimsvandringen og ikke alle de ulike former for vandreturer som informantene er vant med til daglig. Derfor har jeg valgt å gjøre denne inndeling todelt og mer enkel enn den i virkeligheten er. Med dette som grunnlag har jeg valgt å definere ”en vanlig vandretur” som *en lengre vandretur i naturen som ikke har noen tilknytning til en pilegrimsled*.

Som nevnt er det mange meninger om hva en pilegrimsvandring innebærer og man kan få et inntrykk av at det som oftest er på pilegrimsvandringene man får mulighet til å oppleve Lindströms syv nøkkelord: langsomhet, frihet, enkelhet, bekymringsløshet, stillhet, fellesskap og åndelighet (Lindström 2007). Dahl (2010) mener at en pilegrimsvandring kan være en mellomting mellom en turistforeningstur og det ”å finne seg selv”. Men er det ikke slik at man kan finne seg selv eller oppleve de syv nøkkelordene på en vanlig fjelltur over flere dager?

Svarstad (2010) gjennomførte et studie blant 84 turvandrere i Norge. Hvilke type turer det var snakk om ble det ikke lagt vekt på i utgangspunktet. Hvem som helst kunne skrive fritt om sin turvandring, men det skulle være under overskriften ”Den gode turen”. Hun ville undersøke nærmere hvorfor de gikk på tur og hvilken mening de knyttet til vandringen. Resultatet fra denne undersøkelsen ble en inndeling i tre hovedkategorier: vandring som rekreasjon, vandring som kritikk mot det moderne samfunnet og vandring som et uttrykk for å høre til. I den første kategorien ble det å gå på tur forstått som en måte å koble av fra en stressende hverdag, lade batteriene, oppleve glede, mental rensing og balsam for sjelen. Refleksjon og selvfordypelse, (indre) fred og ro var også noe som var viktig for mange av respondentene som tilhørte denne kategorien. Her ble vandring sett på som positivt for både den fysiske og mentale helsen. Den andre kategorien så på vandring i naturen som et *alternativ* til det urbane forbrukersamfunnet som er preget av støy og hastverk, og ikke en *tilpasning* til det moderne samfunnet som rekreasjonskategorien gir mulighet til. I den tredje kategorien dreide det seg om å høre til og da gjerne i form av å høre til de mer tidligere måter å leve på, som i det

tradisjonelle jordbrukssamfunnet, men også i tiden tilbake til jakt og samlersamfunnet hvor man var en integrert del av naturen.

Amundsen (2002) skriver om revitaliseringen av den norske pilegrimstradisjonen i artikkelen med tittel ”Naturvandring eller indre reise?”. Vistad (2011) var derimot ikke begeistret for tittelen og mener det ikke er snakk om enten eller, men både og. I tillegg er ikke den indre reisen nødvendigvis religiøs. I sitt arbeid med det samme datamaterialet som Svarstad (2010) har brukt, skiller Vistad (2011) mellom to typer turpraksis, “ettermiddagsturen” og langturen. De kortere hverdagsturene gir trivsel og en viss indre ro i hverdagen, mens den lengre turen ser ut til å gripe dypere og har større reparerende kraft for de som er mentalt nedkjørt (Vistad 2011). En vandring langs pilegrimsleden kan være begge deler. Det er mange som bruker de oppmerkede pilegrimsstiene til å gjennomføre kortere dagsetapper. Samtlige av mine informanter gjennomførte en lengre pilegrimsvandring, og derfor ble det naturlig for meg å fokusere på forskjellene mellom deres opplevelse av en lengre pilegrimsvandring, sammenlignet med deres oppfatning av en alminnelig, (og da gjerne også lengre), vandretur i fjell, skog og mark.

I 2009 holdt daværende kirke- og kulturminister en tale ved Pilegrimskonferansen i Trondheim om “strategi for pilegrimsatsningen”⁶. I sin beskrivelse av erfaringene fra da han og 17 andre pilegrimsaktører fra kommuner, fylkeskommuner, kirken og reiselivet la ut på en pilegrimsvandring til Santiago de Compostela, nevner han en spesiell type modus man kommer i av å vandre pilegrimsleden, den såkalte pilegrimsmodusen:

“De færreste av oss som deltok er aktive vandrere – hverken i norsk natur eller som pilegrimer. Flere var nok noe skeptisk til hva denne ”pilegrimsmodusen” som Per Uddu snakket om, egentlig handler om. Langsomhet, enkelhet, stillhet og bekymringsløshet er noen av de verdiene som pilegrimsarbeidet bærer med seg...Motivene til vandrerne var mange, men erfaringene av langsomhet og enkelhet får alle som vandrer mil etter mil. Og de aller fleste vil også fortelle at stillheten i landskapet vi går gjennom også gir rom for undring og refleksjon – og for mange også en opplevelse av en Gudsdimensjon. Biskop Solveig Fiske ledet oss gjennom morgen- og kveldssamlinger der vi ble satt i pilegrimsmodus og fikk med oss ord for dagen og bønn for natta”.

Med dette kan man stille spørsmålstegn ved; er det slik at det er det syvende nøkkelordet, åndelighet, som er den ingrediensen som skiller en pilegrimsvandring fra en vanlig vandretur? Har opplevelsen av Gudsdimensjonen et tydeligere fokus ved en pilegrimsvandring slik at det er det som gjør at man kommer i den såkalte pilegrimsmodusen? Som nevnt, er man ikke nødt

⁶ <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/strategi-for-pilegrimssatsingen/id572452/>

til å være religiøs eller åndelig søkende for å være en pilegrimsvandrer, motivene kan være ulike (Uddu 2008). Dette er noe man også kunne se kjennetegn til, ved at religiøse motiv ikke var dominerende hos de som vandret langs den norske pilegrimsleden (Vistad 2015). Kan man likevel ha et fokus på det spirituelle og åndelige uten å være religiøs? Hvis så, er det spirituelle og åndelige kun forbeholdt pilegrimsvandringen? Dette er sentrale spørsmål som jeg ønsket at oppgaven min skulle få belyst nærmere.

3. Metode

I denne oppgaven har jeg valgt å gjøre en kvalitativ studie, noe som omhandler kvalitetene, altså karaktertrekkene eller egenskapene ved fenomener (Repstad 1998). Oppgavens hensikt er å analysere og forsøke å forstå virkeligheten til intervjuobjektene. Derfor vil ikke svarene jeg finner i denne oppgaven være en universell sannhet, men bidra til å vise et bilde og en forståelse av erfaringene og opplevelsene til et lite utvalg pilegrimer. Selv om det er uenighet om bruk av pilegrimsbegrepet og turistbegrepet, har jeg for ordens skyld valgt å kalle mine informanter for pilegrimer.

Den kvalitative metoden jeg har benyttet meg av er informantintervju, observasjon til en viss grad og litteraturanalyse (Repstad 1998). Jeg valgte å gjøre semistrukturerte intervju. Dette innebærer at informantene fikk prate fritt, hvor jeg så bidro med oppfølgingsspørsmål for å sikre at de holdt seg til tema (Larsen 2007). Det som kjennetegner en informant er at man forteller om de sosiale sammenhenger som personen er en del av (Kalleberg & Holter 1996).

I metodelitteraturen er det særlig to begrep som ofte går igjen; reliabilitet og validitet.

Reliabiliteten har med kvaliteten og påliteligheten til datamaterialet å gjøre (Kolbjørnsrud 2012). På grunn av at jeg møtte de fleste av informantene mine mens de var på vandring ble det lettere for meg å vite at de jeg intervjuet var pilegrimsvandrere. Dette faller også inn under validitet, som dreier seg om gyldigheten til den informasjonen jeg har fått og om informantene har vært relevante for denne oppgaven (Kolbjørnsrud 2012). På grunn av at mitt oppdrag har vært å undersøke pilegrimers opplevelser føler jeg at samtlige har vært relevante. Ved at jeg også ønsket å få informasjon om deres subjektive opplevelser er også det de har beskrevet vært gyldig. Dette med mindre de har diktet opp det de har fortalt, men det er noe jeg har valgt å ikke tvile på.

Ved å bruke kvalitativ metode får man dypere innblikk i de subjektive opplevelsene. Det at man velger å gå i dybden innebærer at man studere et lite antall personer, framfor et kvantitativt studie som gjør intervju med et større antall mennesker, gjerne i form av et spørreskjema (Repstad 1998). På grunn av at jeg ønsket å få en dypere innsikt i pilegrimers motiv og opplevelse av vandringen knyttet til tro og livssyn, følte jeg at den kvalitative metodeformen passet best til de problemstillingene jeg har valgt. Dersom jeg hadde valgt en kvalitativ undersøkelse ville det ha vært snakk om å undersøke utbredelsen av et fenomen (Johanessen 2009). Framfor å gjøre en kartlegging av et fenomens utbredelse, ønsket jeg å forstå fenomenet gjennom et dypere innblikk i pilegrimenes individuelle opplevelser og meninger.

3.1. Feltarbeidet og informantene

Den samme sommeren som jeg skulle gjøre feltarbeidet til denne oppgaven, skulle det for første gang arrangeres en såkalt flerreligiøs vandring. Målet med vandringen var å invitere mennesker med ulik religiøs orientering til en felles meditasjons- og pilegrimsvandring fra Hamar til Nidaros. Vandringen skulle ha et særlig fokus på erfaringer av det hellige og det kroppslige. Mitt mål med feltarbeidet var å finne informanter med ulik tro- og livssynsbakgrunn, derfor bestemte jeg meg for å vandre et par dager med denne gruppen for å bli bedre kjent og samtidig få muligheten til finne tre informanter som ville gi et så variert informasjonsmateriale som mulig.

Jeg gjorde et strategisk utvalg til en viss grad. Det vil si at utvalget er bevisst valgt ut for å kunne belyse fenomenet fra flere vinkler og på best mulig måte. Utvalget er bredt, selv om det ikke nødvendigvis utvalget av informanter er så stort (Kalleberg & Holter 1996). På grunn av at problemstillingene omhandlet tro- og livssynsbakgrunn ønsket jeg å variere utvalget til å representere personer som kunne dekke spekteret av dette. Jeg ønsket også å variere alder, kjønn og tidligere erfaring med pilegrimsvandring så langt det kunne la seg gjøre. I tillegg varierte informantene fra om de vandret alene, i organisert gruppe eller uorganisert gruppe. På grunn av at jeg vandret sammen med den organiserte gruppen et par dager fikk jeg mulighet til å bli bedre kjent med hver enkelt og dermed velge et så variert utvalg som mulig fra denne gruppen. Dette ga grunnlag for at jeg fikk jeg gjort en grundig vurdering av mine første tre informanter.

Mine kriterier for å velge ut tre fra denne organiserte vandringen var basert på deres tidligere livserfaringer og tro- og livssyn. Det var også en fordel at to av informantene hadde vandret ulike pilegrimsleder i Europa tidligere. Dette for å kunne trekke sammenligninger mellom de ulike opplevelsene ved disse vandringene. Fra denne vandringen valgte jeg ut følgende tre informanter:

Vestlandsjenta er 29 år gammel og fra Vestlandet. Hun er oppvokst i en kristen menighet, men har endret sitt religiøse syn med årene. Hun ser på seg selv som kristen, men mener det er viktig å presisere at det er hennes egen definisjon og egen tolkning av hva kristendom er. Hun ser på seg selv som kristen fordi hun liker å lære av kristus og se hvordan han forholdt seg til mennesker. Hun har gått Camino de Santiago tidligere og hadde to ulike opplevelser av leden over Dovrefjell (Gudbrandsdalsleden) og Camino de Santiago. Dette fordi de besto av en annen atmosfære og mennesker, men mest fordi hun var i to ulike faser i livet.

Historiefortelleren er en 69 år gammel mann fra Sør-Afrika som er en *Storyteller* av yrke. Han er oppvokst i metodistkirka, men kaller seg nå for en spirituell eklektiker. Hans tro er erfaringsbasert, hvor han plukker det han liker best fra de ulike religioner. Han har ikke hatt noen tidligere erfaringer med pilegrimsvandring.

Kristen-buddhisten er en 61 år gammel mann fra Oslo. Han har vært ateist hele sitt liv fram til han kom i førtiårene. Han så på seg selv som aktiv anti-kristen fordi han syntes hele innfallsvinkelen til kirken var feil. Han mente at det den sto for noe verdimessig som ikke stemte med dens opprinnelig budskap. Dette dreide seg om holdninger til kvinner, vektleggingen av syndige mennesker og for lite fokus på kjærlighet. I de siste årene har han definert seg som ”kristen-buddhist”. Han er blitt troende på grunn av erfaringer og opplevelser han har hatt, og ikke av det han hadde lest eller blitt fortalt. Han har tidligere gått pilegrimsvandring i Italia, Spania og deler av Gudbrandsdalsleden.

Etter å ha tilbrakt en natt og en dag på Hjerkin, sa jeg farvel til den flerreligiøse gruppen og gikk så videre til Oppdal med en venn som hadde kommet med toget. Planen min var å bruke denne vandringen til å bli kjent med nye pilegrimer som kunne være aktuelle som intervjuobjekter. Dette var ikke like lett som antatt, og gjorde det dermed mer utfordrende å gjennomføre et strategisk utvalg. Gudbrandsdalsleden er ikke like populært som Camino de Santiago og vi møtte kun tre andre pilegrimer på vei til Oppdal. Det var tre venninner på tur. Hun ene ga meg visittkortet sitt i tilfelle jeg kunne tenke meg å gjøre et intervju med henne. Et halvt år senere avtalte vi å møtes i Hamar for et intervju, men på grunn av at jeg ble rammet av influensa den dagen og vi ikke fikk muligheter til å møtes igjen, svarte hun på spørsmålene over epost i stedet. Intervju over epost kan ha sine ulemper ved at man mister muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål på samme naturlige måte som under et fysisk intervju. På den andre siden har det sine fordeler ved at man unngår situasjoner hvor et ubevisst kroppsspråk fra min side kan styre informanten til å gi andre svar enn hva hun egentlig mener og føler.

Livsstilsendrerer er en 55 år gammel dame fra Hamar som gikk i en uorganisert gruppe med et par venninner og brukte leden som et verktøy for å gå ned i vekt. Hun er kristen og har ikke hatt noen tidligere erfaringer med pilegrimsvandring.

Fra Oppdal gikk jeg videre nordover alene. På vandringen alene fra Oppdal møtte jeg lite mennesker, både langs veien og der jeg overnattet. Jeg overnattet ute og fikk derfor ikke samme muligheten til å møte andre pilegrimer på overnattingsstedene. Opplevelsen av å vandre denne strekningen mener jeg likevel var nyttig når jeg skulle gjennomføre intervjuene. Ikke bare fordi vi da hadde noe til felles, men jeg fikk selv oppleve hvordan det er å vandre flere dager helt alene.

Et par dager etter at jeg var kommet fram til Trondheim møtte jeg tilfeldigvis på en tysker jeg hadde møtt da jeg gikk med det flerreligiøse reisefølget over Dovre. Vi avtalte å gjøre et intervju påfølgende dag. Dette intervjuet varte bare i 30 min, i motsetning til de andre intervjuene som varte i ca. 80 min. Han syntes det ble vanskelig å få frem hva han egentlig ville si på grunn av at det ikke var like lett for han å uttrykke seg på engelsk.

Katolikken er en 67 år gammel mann fra Tyskland som er født og oppvokst som katolikk. Han er fortsatt sterkt troende og har gått flere pilgrimsleder i Europa tidligere. Han hadde vandret alene fra Hamar til Nidaros, men det hendte at han tilbrakte kveldene med den flerreligiøse gruppen i de tilfellene de overnattet på samme sted. Han går leden for å få bedre kontakt med Gud.

Gjennom en felles bekjent fikk jeg gjort et intervju med to gutter i midten av 20 - årene. Vi gjorde intervjuet dagen etter at de var ankommet Nidarosdomen. Det var egentlig meningen at jeg bare skulle intervju han ene, men på grunn av at han andre også var tilstede under intervjuet ble det naturlig at det gikk over i en samtale oss tre i mellom.

Ateisten er en 27 år gammel biologistudent fra Oslo. Han definerte seg som ateist, men helte mot agnostiker i de tilfellene han snakket med noen som argumenterte godt for seg. Han hadde hatt ingen dypere opplevelse av noen sort i løpet av vandringen. Dette var hans første pilgrimsvandring og han hadde vandret fra Bærum til Trondheim. Først med en venn i ni dager, så ni dager alene, for så å vandre den siste strekningen på syv dager med en annen kamerat. Han gikk leden for mestrings sin del, den fysiske utfordringen og naturen. For ham var det litt tilfeldig at det ble leden. Han brukte den mer som et verktøy for å komme til Trondheim.

Agnostikeren er en 24 år gammel biologistudent fra Oslo. Han så på seg selv som en agnostiker og følte ofte at han hadde sterke opplevelser på vandringen, opplevelser som det ikke var mulig å sette ord på. Dette var også hans første pilegrimsvandring og han vandret fra Hjerkinna til Trondheim med sin studiekamerat, ateisten.

I løpet av sommeren fikk jeg muligheten til å delta på flere pilegrimsarrangement på Nidaros Pilegrimsgård. Her ble jeg tipset om å kontakte en dame som var en aktiv pilegrim, både i form av lengre vandringer og deltager på ulike pilegrimsarrangement.

Pilegrimsdama er en dame i 50-årene som har gått nesten 500 mil sammenlagt på ulike pilegrimsleder og er ”blitt hekta”. Hun har vandret i Skandinavia, Spania og Frankrike. Hun vandrer to turer i året på ca. 30 mil og bruker omtrent to uker på hver tur. Pilegrimsdama kunne av og til tenke seg å vandre i lag med noen, men hun går for det meste alene fordi det ikke alltid er like lett å finne noen som har mulighet til å vandre på de strekningene hun går. Hun har en tro, barnetroa som hun kaller det, men stiller spørsmålstegn ved hva det å være kristen innebærer.

3.3. Egen rolle

Arbeidet med å skape data fra felten innebærer at forskeren deltar *innenfor* de sammenhenger som skal studeres, og samtidig er i stand til å stille seg *utenfor* for å analysere de erfaringer som gjøres (Fossåskaret et. al. 1997). I tillegg til intervju har denne oppgaven også basert seg på deltagende observasjon ved at jeg selv var en pilegrim i løpet av feltarbeidet mitt. I tillegg tilbrakte jeg noen dager med tre av informantene mens de var på vandring. Jeg fikk også erfare de tre vandremåtene; organisert gruppe, uorganisert sammen med en venn og alene. Dermed fikk jeg mulighet til å kjenne på hvordan opplevelsen varierte mellom disse.

Selv er jeg en person som har vanskelig for å definere min egen tro, men man kan vel putte meg et sted mellom eklektiker og agnostiker. Jeg kunne veldig gjerne tenke meg å ha en tro og kjenne den tryggheten og tilhørigheten som det innebærer. På samme tid er det ingen spesifikk religion som taler ene og alene til meg. Derfor er eklektiker noe som virker passende ved at jeg selv kan plukke det jeg liker å tro på fra de ulike religionene. Man kan vel kalle meg en av de søkende.

Det at jeg vandret deler av leden selv, fra Dombås til Trondheim, er noe som har bidratt til å få en større forståelse av hva det innebærer å være en pilegrim på vandring. Dette kan være en fordel for arbeidet ved at jeg under intervjuene kunne kjenne meg igjen i deres beskrivelser av steder og situasjoner. Det at jeg selv definerte meg som pilegrim bidro til at vi hadde noe til felles og det var lett å finne en god tone ved at vi kunne utveksle erfaringer og opplevelser. På den andre siden kan det bidra til å at min tolkning av informantenes opplevelser blir farget av egne erfaringer og man kan miste blikket fra en utenforstående om hvordan det er å vandre leden. I intervjuet med gutta ble det mer en samtale hvor vi “glemte” mikrofonen og de spurte meg spørsmål om hva jeg mente og trodde på. Jeg svarte ærlig på det for å la praten flyte, men ser i ettertid at dette kan ha påvirket intervjuet. Når jeg har hørt gjennom intervjuene har jeg også oppdaget at jeg i noen tilfeller har vært litt for entusiastisk og lagt ord i munnen på informanten. Nærheten mellom forsker og informant i et kvalitativt intervju kan bidra til et samarbeid om avklaring av mening, men også gi større risiko for å påvirke informantens mening (Kalleberg & Holter 1996). Dette har vært uheldig i form av at det kan ha bidratt til at informanten har blitt distraheret i sin tankebane og vesentlig informasjon kan ha gått tapt på grunn av min iver.

I samtale med min veileder ble vi enige om at jeg ikke skulle fortelle for mye til informantene om hva jeg ønsket å finne svar på. Vi ønsket at det skulle komme mer naturlig, derfor fortalte jeg at jeg ønsket å se på pilegrimers motiver for vandring, men nevnte ikke at betydningen av spiritualitet og religion hadde betydning for problemstillingen. Dette gjorde det mer utfordrende å finne et godt og tilstrekkelig variert utvalg fordi jeg på forhånd ikke kunne spørre om hvilken tro- og livssynsbakgrunn de hadde. Jeg ser i ettertid at det kunne ha vært en fordel å gjøre intervju med flere som ikke hadde en tro, men på grunn av at jeg møtte begrenset med vandrere på turen, var dette også en mangelvare.

4. Analyse

4.1. Motiver for vandring

I følge Blackwell (2007) kan motivasjon defineres som ei drivkraft som styrer folk til å gjøre en viss handling. I dette tilfellet har jeg ønsket å undersøke hva som er drivkraften og motivene bak mine informanternes valg av å legge ut på en pilegrimsvandring.

Ateisten sin motivasjon for å vandre pilegrimsleden var mestring og naturopplevelsen. Med mestringsdelen dreide det seg om å bruke kroppen og oppnå noe, samt å føle at han har gjort noe som er litt hardt og vanskelig. Det var for han en verdi. Han ble motivert av at han med egen vilje og egen kropp kom seg fra Bærum til Trondheim uten hjelpemidler. Kameratskap har også vært en motivasjonsfaktor og det har vært fint å være biologistudenter på tur: *”så det å se dyrearter og bli kjent med landet har hatt betydning for meg, både natur, kultur og folk”*.

Agnostikerens motiv var først og fremst samværsbasert. Han hadde veldig lyst til å være med kameraten sin, ateisten: *”Prosjektet hans fasinerte meg også, kanskje jeg har blitt litt påvirket av ham, men mestringsdelen av det ble også en viktig faktor”*.

Katolikkens motiv for å vandre leden var å gå alene mens han tenkte på livet. Han har vært praktiserende katolikk hele livet og brukte vandringen til å be for sin syke søster og familien. Hans ønske har vært å snakke med Gud om disse tingene og han føler at det kun er mulig når han er alene og i naturen. Da føler han at han har tid til kun dette og ingenting annet. Han føler en sterk tilknytning til Gud når han går langs pilegrimsleden: *”I think i feel that I have a communication with him when I walk. Feel it in my heart and soul, and it feels good”*.

Vestlandsjenta hadde i noen måneder vært klar over at det skulle arrangeres en flerreligiøs vandring, men det var først da hun en dag fikk en sterk opplevelse at hun bestemte seg for å melde seg på den flerreligiøse vandringen. Hun opplevde at hjertet hennes plutselig begynte å banke så hardt at det var nesten så man kunne se at det hoppet ut av brystet. Like før hadde hun av en uforklarlig grunn hengt opp pilegrimskjellet sitt på veggen og hun følte at det var som om hjertet sa: *”Jeg kommer ikke til å slutte å eksplodere før du tar valget om å gå pilegrimstur for å bli satt fri”*.

Kristen-buddhisten går først og fremst fordi det er en veldig meningsfull måte å være tilstede på. Både det å være i bevegelse, være i naturen og det å gå mot noe hellig. Det å gå og være tilstede blir en måte å få kontakt med noe dypere, noe hellig i seg selv: *”Vandringen, målet, naturen og egen innstilling fremmer noe med nærværet som er viktig”*.

Livsstilsendrerens største ønske for turen var at hun endelig skulle få tid til å ta vare på seg selv og gå ned de kiloene hun hadde gått opp de siste årene etter å ha jobbet mye med firmaet sitt uten tanke for seg selv. Hun ønsket å snu ryggen til sitt gourmetliv og etter et år med trening følte hun seg klar: *“Derfor var det på tide med en time out, og ikke minst med hensyn til at jeg hadde fylt 55 år og tenkte at det er nå eller aldri før livsstilssykdommene kommer”*.

For Pilegrimsdama var det tilfeldig at hun begynte å gå. Hennes første vandring gikk hun etter at hun så en annonse i avisa om at det skulle arrangeres en kortere pilegrimsvandring der hun bodde. Hun hadde behov for å gjøre noe annet og komme seg bort, så da passet det bra den dagen. Grunnen til at hun har fortsatt å vandre langs ulike pilegrimsleder er kombinasjonen av ulike faktorer: *”Æ like det å gå, kjenn på stilheta, roa og berre det å senke skuldran. Det har egentlig med alt å gjør. Skaperverket og alt”*.

For Historiefortelleren var det i begynnelsen et instinkt, en intuisjon som han ikke visste årsaken til da, men etter at han startet vandringen har han merket en reetablering med noe som lå dypt i han. Motivene for denne vandringen dreide seg også om å bygge vennskapet med arrangøren av den flerreligiøse vandringen, som han kjente fra før. I tillegg har det vært en bursdagsgave til seg selv fordi han fylte 70 år den samme sommeren. Han ønsker å bruke vandringen til å komme tilbake til sitt indre jeg: *”When you walk, you move from your head to your heart. And some people say that is the longest journey. To move to your heart”*.

Motivenes variasjon på bakgrunn av tro og livssyn

Blackwell (2007) presenterer en inndeling av motivasjonsteori i to kategorier. Innholdsteori søker å identifisere og forklare faktorene som fører til motivasjon, samt identifisere behov og målene man har satt for å tilfredsstille disse. For ateisten var hovedmotivasjonen å gå fra Oslo til Trondheim, ikke nødvendigvis å gå selve pilegrimsleden. Behovet har vært å oppleve mestringsfølelse og vite at man kan forflytte seg et langt stykke ved hjelp av egen kraft. Målet har vært å komme fram, og Lars Monsen har vært inspirasjonskilde til å gå langt.

Agnostikeren legger til at de kutter ofte der det er kirker dersom de ser at det er en lang

omvei. De brukte merkingen som et virkemiddel for å finne en god vei til Trondheim. Dersom man skulle planlagt en rute selv ville det vært vanskelig å vite om det var mulig å gå der eller ikke, og da kan man lett gå på en smell. Sånn sett har det derfor vært en trygghet for dem at det har vært en oppmerket led.

Prosessteori dreier seg om forholdet mellom dynamiske variabler som påvirker individuell motivasjon. Dette kan være variabler som verdier og forventninger. Her kan trosbaserte verdier være en faktor som påvirker individuell motivasjon. Religiøs turisme er alle reisemåter som er religiøst motivert og hvor selve reisemålet er religiøst (Blackwell 2007). For Katolikken er det tydelig at hans vandring faller inn under religiøs turisme fordi han hadde sterke religiøse motiver for sin vandring. For ateisten på den andre siden, kan den samme vandringen ikke defineres som religiøs turisme fordi han ikke hadde religiøse motiv for sin vandring. Dermed kan man se at motiver for reisen er med på å bestemme hvilken kategori den faller inn under. Selv om den fysiske reisen er den samme, er ikke opplevelsen lik. Dersom man skal koble dette til skillet mellom pilegrim og turist vil Smith (1992, referert i Vistad 2012 og Collins-Kreiner 2010) si at den viktigste skillelinjen mellom pilegrimer og andre turister er individuelle trosforestillinger som er med på å bestemme hvor man plasseres mellom den sekulære turisten og den pietistiske pilegrimen. Likevel plasseres den religiøse turisten i midten, med avstand fra den pietistiske pilegrimen.

Forventningene til en religiøs turist som skal legge ut på en lengre pilegrimsvandring vil kunne være høyere enn for en annen religiøs turist. Dette på grunn av motivasjonsintensiteten som er nødvendig for å gjennomføre en slik ferd (Blackwell 2007). Denne intensiteten kan man tro også vil gjelde for de som legger ut på en pilegrimsvandring uten at religiøse motiver står sterkest. Livsstilsendreren er et eksempel på en person som er religiøs, men hennes hovedmotivasjon for akkurat denne vandringen var ikke religiøst bundet. Hennes motivasjonsintensitet kan også sies å være høy når det for henne var en stor fysisk utfordring, som krevde ett år med trening i forkant. Motiver for å legge ut på en pilegrimsvandring kan derfor være kompleks (Blackwell 2007), og i følge Collins-Kreiner (2010) eksisterer det et kontinuum mellom ulike typer av reisende, men at det bør deles inn i den graden reisen har hatt innvirkning på den reisende. Dermed kan man tolke det som at trosbakgrunn ikke nødvendigvis vil være avgjørende for hvilken kategori man tilhører for den aktuelle reisen. Andre vandringer som Livsstilsendreren legger ut på, uavhengig av om det er en pilegrimsvandring eller en "vanlig tur", kan inneholde større grad av religiøse motiv og

demed vil dette plassere henne i en annen kategori. Selv om hun har samme det trosgrunnlag på begge turene. I følge prosessteori vil derfor motiver og ikke den religiøse bakgrunnen være bestemmende, til forskjell fra Smiths kategorisering. Smiths inndeling baserer seg på verdier og behov som ligger til grunn for eventuelle eksisterende eller ikke-eksisterende religiøse motiver for vandringen. I Livsstilsendrerens tilfelle er verdiene og behovene som er bakgrunnen for motiv for hennes pilegrimsvandringen, ikke religiøst forankret, men bundet i endring av en livsstil med sunnere kosthold og fysisk aktivitet, til tross for at hennes individuelle trosforestilling er religiøs. Derfor kan man forstå det som at Collins-Kreiners inndeling er mer gjeldende i dette tilfellet.

I dag ser det ut til at vandringen i seg selv har fått økt betydning, sammenlignet med før i tiden hvor målet hadde størst verdi (Kolbjørnsrud 2012). Dette ser man ved at flere velger å gå etapper av leden som ikke fører fram til Nidaros. Historiefortelleren kunne fortelle at han vandret fra Hamar til Oppdal og for han var det ikke om å gjøre å nå fram til Nidarosdomen, selv om han hadde sett på bilder at katedralen var vakker.

For Historiefortelleren var det å søke et fellesskap et motiv for å gå leden. Veien blir en sti hvor man møter andre man kan dele gode og vonde erfaringer med, og leden gir tid og rom for den gode samtalen. Det spesielle samholdet og gruppedynamikken, *communitas*, som Turner og Turner (1978, referert i Collins-Kreiner 2010) mener oppstår når pilegrimer møtes ser ut til å ha gjeldt for Historiefortellerens opplevelse. Dette ser ut til å ha vært tilfelle for Katolikken også. Han kunne fortelle om mange dype samtaler langs Camino de Santiago med personer han hadde møtt kun noen minutter tidligere. Han mente at dette nok hadde noe med språket å gjøre fordi det var flere tyskere som gikk der. På grunn av utfordringer med å formulere seg på engelsk ble det heller ikke mulig for han med de dype samtalene langs Gudbrandsdalsleden. På den andre siden var hans opplevelse langs den norske leden dypere på et mer følelsesmessig plan. Han hadde blitt mottatt med mye varme, klemmer og kjærlighet, hvor han spesielt siktet til den flerreligiøse gruppen han hadde møtt på ulike deler langs veien. Ved at han beskriver dette samholdet og samtalene som spesielt for det å vandre pilegrimsleden, ser det derfor ut til å kunne være en sannhet for noen at det oppstår en egen type *communitas* på slike vandringer. Det sosiale er en viktig del av den moderne pilegrimsvandringen, og er noe som kan bidra til ny selvinnsikt, menneskekunnskap og varige vennskap (Grundetjern 2010).

4.2. Tro- og livssyngrunnlagets innvirkning på opplevelsen

Trosbakgrunn

Historiefortelleren er vokst opp i metodistkirken. Han nevner flere ganger at han ikke synes noe om dogmaen som er knyttet til religion, hvor læresetninger blir absolutte sannheter bestemt av religiøse autoriteter. Både kirken og foreldrene sa at man måtte ta religionens budskap bokstavelig, og siden den gang har hans tro endret seg i løpet av livet. I begynnelsen dreide det seg om å tro på det han ble fortalt til å tro: *"I say that I`m spiritual. And this is a spiritual path. And it is not so much then about dogma or belief, its about experience and its about compassion"*.

Kirken har hatt et rykte på seg for å være dogmatisk, men mange vil hevde at det i de senere årene har blitt mer fokus på opplevelser i den Norske Kirke. Dette skiftet, fra å fokusere på mer konkrete handlinger for å symbolisere det som tidligere bare ble fortalt av presten i kirka, er en utvikling man også kan se i pilegrimssammenheng. Dette gjennom at Den Norske Kirke er med på å tilrettelegge pilegrimsvandringer og stiller med pilegrimsprester flere steder (Grundetjern 2010). Historiefortelleren mener at pilegrimsvandringen gir mulighet til å komme nærmere troen, men for han dreier det seg også om muligheten til å bli inspirert av, og tro, på hva andre religioner også har å tilby. Den flerreligiøse vandringen har vært et positivt bidrag til dette. Da Historiefortelleren ble eldre skjedde det en større endring hos han ved at han oppdaget likheter med andre trosretninger, noe han følte ga han en større sannhet. Etter inspirasjon fra buddhismen ønsker han heller å fokusere på egne erfaringer. Derfor har han valgt å velge det han ønsker å tro på, og definerer seg som en spirituell eklektiker: *I want to keep the words that makes sense to me and change those that don`t. Like Im not interested in sin and damnation or any of those ideas"*.

Kristen-buddhisten har også i sitt voksne liv blitt inspirert av buddhismen. Han har tatt mest utgangspunkt i buddhistisk tenkning for å få forstå dybden av hva bevissthet er. Selv om han har vært aktiv ateist størstedelen av livet, forteller han at bakgrunnen bak den kristne tilslutningen i defineringen av hans tro kommer av at han er vokst opp i en kristen kultur og har fått det inn med morsmelka. Det gjør at hele det indre ubevisste liv er preget av det man har hørt sett og lært i den tidlige barndom. Det gir en ramme for fortolkning: *"Så når jeg får en opplevelse som har en enhet med noe som er større meg, kan jeg bruke navnet Gud fordi det er nærmere min tradisjon"*.

Ateisten konkluderte raskt med at han er en ateist. Agnostikeren tilføyde at de har vel funnet ut at ateisten heller mot å være agnostiker. Ateisten måtte si seg enig i det. Noen ganger hender det at han tviler litt mer dersom noen argumenterer godt, men det er ikke basert på egne opplevelser. Han sier at det er nok de gode argumentene som har ført til at han ikke skråsikkert kan påstå at det er slik. Agnostikeren legger til at ateisme er en form for ekstremitet og at han ikke opplever han som ekstrem. Ateisten svarer med at han noen ganger føler han at selv kan være vel bastant, selv om kameraten er uenig i dette. Ateisten konkluderer likevel med at han er rimelig sikker på at det ikke finnes noen Gud av noe slag: *“Når man er død, er man død”*.

Kameraten definerer seg selv som en agnostiker og er, paradoksalt nok, mer sikker på at han er tvilende. Han mener at den overveldende følelsen han får av å stå på fjellet og se ut over det spektakulære, det bidrar til en følelse av at man er del av noe større og da hender det at han kan si: *“Her er det så vakkert at det er til å bli religiøs av!”*.

Vestlandsjenta vokste opp i en kristen menighet, men forteller at da hun ble eldre gikk hun gjennom en periode hvor hun behøvde å si at hun visste ikke om hun trodde helt på det de andre trodde på. Hun måtte gå ut av det perspektivet hun var i, og få en annen vinkel på det: *“tørre å være skikkelig hedning”*. Først tok hun helt avstand, for så å nærme seg sakte troen igjen, men hele tiden bevisst på tilnærmingen. Når hun leste bibelen så hun etter andre inspirasjoner og brukte blant annet lærdom fra Zen-buddhismen. Hun bruker ordet synd som eksempel og forteller at på gresk betyr det å bomme på målet. Det ble da lettere når hun kunne innrømme sin synd og prøve å treffe målet på nytt, uten all skyldfølelse som klebet seg på. Hun ønsket å se med sine egne øyne og egen refleksjon. Selv om hun definerer seg som kristen synes hun det er vanskelig å si ja eller nei om noen spør. Dette fordi hun ikke vet hva den personen tenker om det å være kristen. Hun ser på seg selv som kristen fordi hun liker å lære av Kristus og se på hvordan han forholdt seg til mennesker: *“Universet, sjel og kjærlighet. Det er helt genialt. Jeg digger Jesus. Hadde han komme hit hadde jeg hengt i kjortelen hans”*.

Pilgrimsdama forteller at hun har barnetroa si. I tillegg til at hun trives veldig godt i kirkerommet, men det er på grunn av stillheten og roa. Likevel tror hun at det er et eller annet som hun ikke klarer å sette ord på. Hun tror på at det er noe mer: *“Så nå slags tro det har eg, men æ renne mæ itj i hjel i kjerka. Har kirka like myttji oppi marka, i hvertfall når æ går litt lengre vandring”*.

Naturopplevelsen

Naturen ser ut til å være en viktig kilde for opplevelsen hos samtlige av mine informanter, og av størst motiv for pilegrimene i NINAs spørreundersøkelse (Vistad 2015). Mikaelsson (2010) tar også opp dette med at naturen står tydelig fram som en stor opplevelseskilde hos ulike kategorier av pilegrimer. Hun stiller spørsmål ved om dagens pilegrimsvandring er bundet i en form for naturinspirert individualistisk vekkelse framfor å være avhengig av tro (Mikaelsson 2010). For noen stemmer nok dette, men for andre kan naturen brukes som en måte å komme nærmere Gud på, eller til noe hellig (Grundetjern 2010). Flere av informantene tar opp dette temaet. Vestlandsjenta beskrev viktigheten av å tenke på at himmelriket er midt i blant oss. Kristen-buddhisten nevner også dette. Han sier at det er ikke sann at vi skal vente på at det blir opprettet et himmelrike på jorden. Han sier at poenget er at man allerede nå kan komme til himmelriket om man vil gjennom det man i østlig tradisjon kaller å få indre fred og enhet med Gud. Til det som er den primære kilden i deg.

“Det er en magisk forvandling, et ganske vanlig stykke natur forvandles til et verdifullt kulturlandskap som skaper undring, langsomhet og refleksjon (Selberg 2011:128)”. Nå fokuseres det mindre på misjonering, frelse og rettroenhet, og mer på skapelse, undring og helligstedopplevelse (Grundetjern 2010). Naturopplevelsen ser ut til å være viktig for samtlige av informantene, og dette behøver ikke være knyttet til noe spiritielt eller religiøst. Dette kan man se gjenspeiler seg i NINAs spørreundersøkelse hvor naturopplevelsen var det motivet som hadde hatt høyest prioritet blant pilegrimene, mens religiøse motiv hadde fått lavest rangering (Vistad 2015). Likevel snakker de fleste informantene om det åndelige og spirituelle knyttet til naturopplevelsen. Det ser derfor ut til at det åndelige er en viktig ingrediens for flere av informantene, uavhengig av om det er naturen, eller livssynet som trigger den spirituelle opplevelsen av å vandre i norsk natur langs en pilegrimsled.

Agnostikeren undrer på om man: *”uavhengig av religion og livssyn, opplever det samme, men kaller det ulike ting?”*.

Ateisten sier at det er vel det: *”De som er religiøse tillegger den følelsen religion. De som ikke er religiøs kan kalle det noe annet eller ta det inn som det er”*.

På spørsmål om hvordan Pilegrimsdama vil beskrive opplevelsen, om det er Gud eller en større helhet, svarer pilegrimsdama at man i alle fall er nærmere skaperverket og så kan man trekke Gud inn om man ønsker det. Folk er forskjellige.

Leden som religiøst verktøy

Stadig flere har oppdaget muligheten for å bruke pilegrimsleden som et religiøst verktøy, selv den protestantiske kirken som ikke har tradisjon for å fokusere på relikvier og helgener (Løver 2008). Lånke (1999, referert i Løver 2008) mener at pilegrimsvandringen kan bidra til uttrykksformer som inkludere alle sanser og hele mennesket, noe som den protestantiske tradisjon vanligvis er fattig på. Det at den norske kirke har gjort et skifte fra en dogmatisk tilnærming til en mer opplevelsesbasert tilnærming med åpen profil, gjør at en pilegrimsvandring kan brukes som et verktøy for å komme nærmere Gud gjennom troa på at Gud er i naturen og skaperverket (Grundetjern 2010). Pilegrimsdama kunne fortelle at hun har blitt mer bevisst sin barnetro etter at hun har blitt en pilegrimsvandrer. Katolikken brukte leden aktivt for å kommunisere med Gud. Kristen-buddhisten føler også en slags kontakt med Gud ved at oppnår en tilstedeværelse hvor han føler hjertevarme og enhetsfølelse når han vandrer langs pilegrimsleden.

Ateisten forteller at han har lurt litt på hvorfor protestantene i dag går mot en helgen.

Agnostikeren svarer på dette ved å spørre: *”noen forsvarer det vel med at vi er et naturfolk og det må være litt motivasjon det og?”*.

Agnostikeren sier også at han synes det er helt greit at kristendommen har satt preg på leden, når det blir merket en så fin vei er det gjerne det samme hva motivet er. Det er greit at de som ikke har de samme motivene benytter seg av muligheten. Ateisten legger til at de har forsøkt å unngå mest mulig av det religiøse på veien ved å kutte leden der det har vært kirker. Han synes det er delvis greit at leden er litt kapret av kristendommen fordi det opprinnelig hadde noe med kristendommen å gjøre. Men han legger til at det kunne gjerne vært parallelle stier, en kultur-historisk vei og en ekspressvei for de som bare vil til Trondheim.

Kristen-buddhisten tenkte før at det var kun sterkt troende mennesker som gikk mot det som kalles et hellig sted, det å for eksempel oppleve stedet hvor Olav den Hellige ligger begravet. Det er noe med den ytre tiltrekningen, men først når det begynte å skje noe inne i han, da opplevde han at det egentlig er den indre vandringen som er viktigst. Derfor, sier han at: *”det blir bare en ytre ramme det å gå til et sånt sted, men det er selvfølgelig fint. Jeg velger jo steder hvor det er personer som jeg synes er interessante, men det er den indre vandringen som er viktigst”*.

Tanker rundt spiritualitet og religion

I løpet av de siste tiårene har begrepet spiritualitet vært gjennom en utvikling, både i bruk og betydning av begrepet. Det har oppstått en vekst av alternativ religions- og livssynslitteratur i bokhandlene, både innenfor de religiøse tradisjoner, men også i bøker om coaching, selvutvikling, sjamanisme og healing. Innenfor tradisjonelle religioner, og da spesielt kristendommen, har man begynt å bruke begrepet spiritualitet til å beskrive nye utviklingstrekk og fenomener innenfor den tradisjonelle virkelighetsforståelsen til religionen (Olsen 2006, referert i Grundetjern 2010). Denne komplekse anvendelsen av spiritualitet kan bidra til at det er utfordrende å lande på en felles definisjon av hva spiritualitet er. Selv om vitenskapen skulle bli enig om en felles overordnet definisjon, vil hver person sitte med sin egen tolkning og forståelse av begrepet. Derfor vil det være vanskelig å danne en universell sannhet av funnene fordi hver enkelt sitter med sin egen sannhet. Dette kan sammenlignes med historiefortellerens beskrivelse av en historie:

"All of us will have different meanings to our stories. If there are 11 of us walking today then there will be 11 different meanings....Stories are like a mirror. Tomorrow I am in a different position so I will see something else in the same story. And that is why all great spiritual teachers have used stories. Because when they tell a story they place authority in the heart of the listener. I tell you a story, I can't tell you what it means, because I have not lived your life. I have not had your experience. But the story knows, and there is a saying that the story is wiser than the teller..."

For historiefortelleren er synkronitet det første han tenker på når jeg spør han om hans forståelse av spiritualitet. Han forteller en historie for å forklare dette:

"I think spirituality is synchronicity. Where you begin to see how things belong and to see how things are connected. And for me that is spirit. One story I told along the way is of a woman, an old pilgrim who walked all day and she is very tired in the evening and she comes to a shrine, a holy place. And there are statues there. And she is so tired. She lies on her back. And she crosses her legs and puts them up on one of the stone statues. And the guardian, the priest who looks after the shrine he comes running out and he says "can you please remove your feet from the shrine. The shrine is holy, the statue is holy". And she is still lying on her back with her legs crossed and says "I will father, but can you please take my feet and place them on some place that is not holy?"

For historiefortelleren er en av betydningene ved denne historien at leden han vandrer på er hellig, men også at alt av natur er like hellig. Han forteller videre at spiritualitet er et felles møtested for menneskeheten og at det eksisterer noe større enn en selv, og at det dreier seg om å tilhøre dette. Hans motiver var også bundet i det spirituelle ved at han hans forståelse av spiritualitet var å søke en dypere forståelse av livet og hvordan livets aspekter henger

sammen. Religiøsitet beskriver han som en tradisjonstro som man blir tildelt gjennom oppdragelsen. Både Vestlandsjenta, Pilegrimsdama og Kristen-buddhisten snakket også om dette. For at man skal kunne være del av det samfunnet man er født inn i, må man derfor tro på mer eller mindre det samme. Han mener at religion dreier seg mye om grenser: *"It`s often either or, not both and"*.

En av arrangørene til den flerreligiøse vandringen var Ennead-gruppen. De er inspirert av egyptisk mytologi og jobber med å utvikle og videreføre kunnskapen om ni ulike bevegelsesmønstre som har betydning for vår naturlige og medfødte atferd. De tror at hos hvert menneske er et av de mønstrene dominerende og at man gjennom treninger og øvelser kan bli bevisst sitt dominerende mønster ⁷. På vandringen over Dovre gikk Vestlandsjenta gjennom en slik øvelse for å vite hvilket av de ni bevegelsesmønstrene som var dominerende for henne, hvor de kom fram til at hjertet var den kroppsdel som tilhører hennes mønster. Dette ble en veldig sterk opplevelse for henne og hun følte at hun måtte gjøre store deler av dagsvandringen alene. På spørsmål om hun hadde opplevd noen form for spirituell opplevelse på vandringen bruker hun denne dagsvandringen som eksempel: *"Jeg måtte renske opp ørene mine slik at jeg kunne høre vibrasjonene i universet og ikke bare de fysiske lydene. Det ble veldig sterkt for meg, skikkelig grining. Det føltes ut som en grundig massasje innvending"*.

Hun opplevde at dette var et øyeblikk som var veldig sterkt for henne. Hun følte en sterk kontakt med ånd, altså spirit. Hun brukte disse to ordene med samme betydning. Hun forteller så at hun tror at hennes spirit er det samme, men at sjel har vi hver vår av. Ånd/spirit mente hun gikk ut på at vi koblet oss på det kollektive. Den type pust som alle har, men som ikke er den vanlige pusten. På spørsmål om hvordan hun knytter dette opp til sin kristne tro sier hun at alle har både Gud og den hellige ånd i seg. Vi har mulighet for å romme det og dele det, og henviser til bibelsitatet: *"Himmelriket er midt blant oss"*.

Pilegrimsspiritualiteten kan være et uttrykk for en åndelig lengsel og en søken etter dybde hos det moderne mennesket (Knox-Seith 2008, referert i Kolbjørnsrud 2012). Livsstilsendrerens forståelse av spiritualitet var også åndelighet. Kristen-buddhisten snakker om at mennesket består av tre systemer; psyke, kropp og ånd, hvor ånden styrer psyken, akkurat som psyken styrer kroppen. Han mener det er viktig å få det åndelige aspekt mer fram i seg fordi det er der

⁷ <http://www.ennead.no/om-oss/>

visdommen sitter. I psyken sitter kunnskap og erfaring, hvor egoet også er veldig dominerende. I kroppen sitter sanser. I tillegg har alle et ekstra system hvor de grunnleggende dydene ligger; takknemlighet, kjærlighet, barmhjertighet og ydmykhet. Alt det er vi født med. Det ligger i ånd, og når det systemet er oppe og går, så kommer takknemlighet og dydighet. Han forteller at det som er det fine, og det sier kristendommen, at dette ligger i oss alle. Det er vårt potensiale. Så da blir det om å gjøre å lage vekstvilkår for at ånd får komme fram i de dypere lag i en selv. Dette sier han at man kan oppnå ved: *”meditasjon, pilegrimsvandring, fordypninger, være i naturen eller å bli jævlig dårlig”*.

Ved kriser kan en lære å lytte mer innover og man åpner opp for sider som en før har holdt nede. Han mener at det er for naivt å tro at folk får disse erkjennelsene gjennom å bare høre et ord. Noen gjør det og det kan skje, men i et moderne samfunn som er fullt av stimulus, er det nesten umulig å komme til dypere erkjennelser hvis du ikke velger litt andre levemåter. Basert på det Kristen-buddhisten sier, ligger det vel noe i det Knox-Seith (2008, referert i Kolbjørnsrud 2012) sier om pilegrimsspiritualitet, at det kan være et uttrykk for en åndelig lengsel hos det moderne mennesket.

Pilegrimsdama forteller at hun ikke kan sette seg selv i en bås fordi all slags religion har både negative og positive sider. Det vil bestandig være noen som ødelegger for sitt trossamfunn og det er ikke en enkel løsning på det tema. Man kan tro, men man kan ikke være sikker på noe. For henne er likevel kristendommen et fast holdepunkt fordi det er noe hun er oppvokst med: *”Nei så æ kalle mæ itj for kristen og æ kalle mæ itj for troende, men æ trur no læll da. Så æ har egentlig itj nå ord på det”*.

Kolbjørnsrud (2012) skriver om at man i pilegrimstenkningen er opptatt av å inkludere hele mennesket og en slik vandring kan derfor i vår tid sees på som et uttrykk for en helhetlig spiritualitet. Gud i natur og kropp blir en måte å se det på i denne sammenheng. Katolikken sin definisjon på spiritualitet er å snakke med Gud og få et svar. Det å føle i hjertet at man er overalt.

Opplevelsen

I forkant av vandringen hadde jeg lest meg opp på en del relevant pilegrimsliteratur, noe som ga meg en viss forventning om hvordan opplevelsen ville bli. Jeg satt igjen med inntrykket av at det var gjennomgående at en pilegrimsvandring var noe helt utenom det vanlige. Det manglet ikke på storartede beskrivelser av underverker en slik vandring hadde gjort med pilegrimer som hadde lagt ut på vandring. Med andre ord, det var lite negativ kritikk å finne, og denne forherligelsen av vandringen bidro til et inntrykk av at pilegrimsvandringen kom med en finn-deg-selv garanti, inkludert en spirituell opplevelse på kjøpet. Dette førte til en høy forventning av at den store spirituelle opplevelsen skulle komme. Den kom ikke. Det nærmeste jeg kom en spirituell opplevelse var da jeg ankom Nidarosdomen etter gått sammenhengende i et døgn av ren utålmodighet, og var derfor sliten og trøtt. Det var en stille morgen og solen skinte vakkert på den prektige domen, tårene spratt og sterke følelser veltet over. Dette var nok det nærmeste jeg kom en spirituell opplevelse.

Felles for både religiøse og sekulære pilegrimer er ønsket om å søke etter magiske og mystiske erfaringer (Digance 2006). En annen opplevelse jeg hadde, som man kan si var mer mystisk, hendte en kveld jeg hadde vandret meg vill langt inne i skogen. Da det var blitt langt på natt, fant jeg til slutt et egnet sted ved en bekk og bestemte meg for å henge opp hengekøyen for natta. I samme øyeblikk hørte jeg en mystisk snorkelyd. Snorkelyden var så høy og kraftig at det ikke kunne tilhøre en elg eller et annet stort dyr. Så da konkluderte jeg med at det kunne ikke være noe annet enn et fem, kanskje syv, meter høyt troll. Jeg hadde allerede hatt et lite håp på vandringen om at jeg kanskje skulle få se et troll når jeg befant meg på de mest folketomme stedene. Da jeg tidligere på dagen hadde gått langt inne i den dype skogen, sang jeg på Trollmors vuggesang i håp om at det skulle titte frem et lite troll. Så når jeg da fikk gleden av å høre et større troll, ble dette en stor opplevelse for meg. Inntil jeg får servert en annen logisk forklaring, velger jeg å tro på dette. Vi har alle vår personlige tro, og våre egne opplevelser knyttet til denne trua.

Ateisten hadde ikke noen store opplevelser utenom det vanlige på sin reise, og det har heller ikke vært noe mål for han å gå en indre reise. Han forteller at han ikke har hatt noen personlig knute som måtte knyttes opp og at det har dreid seg om mestring:

”Men det har blitt en del tenkning fordi man har tid til det. Og sånn sett, kan man finne ting i huet som man kan røske opp i, men det blir kun en bieffekt av at man går. Det blir mye tenkning fordi man har tiden til det. Beina går og huet går. Det har vært mye gode tanker og mange tanker har gått med til å tenke hvor leden går og praktiske ting”.

Jeg kjente meg igjen i dette og husket at jeg ofte telte kilometer og tenkte fram, fram, fram. Ville det ha blitt annerledes hvis man ikke hadde vært så opptatt av å komme fram eller følge tidsplanen? Agnostikeren svarer at han tror kanskje det og sier at når de legger seg ned, da kommer tiden til han, da har han all verdens tid. Ateisten tror at når man går i en rytme og tenker veldig kilometerbasert: *”Man blir kvitt stresset fordi det er ikke noe forpliktende ved det”*.

Livsstilsendrerer kunne fortelle at vandringen hadde vært en fantastisk opplevelse. De tok en dag av gangen, og de følte seg mye friere i forhold til overnatting fordi de hadde med telt og sovepose. Likevel kunne hun fortelle at: *”vi var veldig opptatt av hvor langt vi hadde gått, når vi hadde pauser og hvor mange kilometer vi hadde igjen hvis vi hadde bestemt oss for et overnatningssted”*.

Noe av det som driver Pilegrimsdama til å gå pilegrimsvandringene er det å få den spesielle følelsen, pilegrimsmodusen som hun kaller den. Hun har gjennom erfaring opparbeidet seg en forventning av at hun vil komme i en pilegrimsmodus som vil gi en god opplevelse på vandringen. Mine egne forventninger derimot bidro til å dempe opplevelsen i form av at jeg muligens hadde brukt for mye energi på å forestille meg hvor forunderlig og fabelaktig det kom til å bli. Dette var også et tilfelle for flere jeg møtte på vandringen. Noen dager etter at jeg hadde kommet fram til Trondheim, valgte jeg å gå i mot den flerreligiøse gruppa, som hadde gått i et mer bedagelig tempo. Jeg møtte de en mil sør for byen, for så å gå sammen med de inn til Nidarosdomen. Da var det flere som ikke følte noe som helst da de sto på bakketoppen og så ut mot domen. Dette til tross for at flere av de var troende i en eller annen form. De hadde nok tenkt lenge på hvordan det ville bli da de endelig skulle få se den praktfulle domen, og da øyeblikket var der ble det ikke helt slik som forventet.

Ateisten ventet også på den store reaksjonen da han ankom Nidarosdomen, han var veldig nysgjerrig på hva som ville skje, men i hans tilfelle kom det heller ingen spesiell reaksjon. Agnostikeren legger til: *”Det var mer ”aah beina!”...og magen som ville ha Peppes pizza”*.

Når jeg spør Ateisten om han tror den overveldende følelsen hadde kommet hvis han var troende, svarte han: *”kanskje, kanskje, men nå er jeg ikke det da”*. Jeg fortalte om den lignende episoden for flere av de i den flerreligiøse gruppa. Ateistens forklaring på dette var at forventningen dreper nok noe av det: *”Man forventer å føle noe og så går man å overkjenner-etter. Det skjer ikke noe fordi du er bevisst på det”*.

Jeg tror at min opplevelse var mest lik Ateisten sin og Livsstilsendrerens sin opplevelse i form at vi hang oss veldig opp i målet og den lange strekningen vil skulle gå. Vi telte og målte hvor lenge det var igjen til vi var framme. Livsstilsendrerens fortalte at de likevel tok seg god tid og hadde bestemt seg for å ikke stresse. Jeg brukte derimot mye tankekraft og fysisk energi på å komme fram. For meg har nok dette bidratt til å frata noe av her og nå - opplevelsen. Jeg jaget framtida og glemte nuet i farta. Pilegrimsdama, Kristen-buddhisten, Historiefortelleren og Katolikken kunne fortelle om en annen opplevelse av vandringen. Det som kjennetegnet disse informantene var at de var veldig fokusert på at nå var de på en pilegrimsvandring hvor deres oppdrag var å vandre sakte og gå inn i seg selv, eller oppnå en større nærkontakt med Gud.

På spørsmål om hva som er viktig for historiefortelleren med å vandre leden svarer han: *"Be present in each foot step, both literally and metaphorically. I think it was Einstein who said: Sometimes what counts cant be counted and what you can count, doesnt really count"*.

Katolikken bruker pilegrimsleden til å komme nærmere Gud og det er lettere for han å snakke med Gud på sine vandringer. Han sier at når det kommer til kommunikasjon med Gud er det ingen beste måte, kun den som passer best for en selv. Hans måte å få svar fra Gud er om en fugl flyr forbi, at han ser en blomst eller ser på naturen hvor vakker den er. Han spør ikke detaljert til Gud og sier at man kan ikke få et svar i språket: *"I feel that I have more time with God when Im in nature, but it is more intensive in the church"*.

Da Vestlandsjenta fortalte om en opplevelse hun hadde hatt ved frokostbordet, der hun følte en veldig forelskelse for Jesus, spurte jeg om hva hun ville kalle den opplevelsen. Hun følte at det var en levende opplevelse, at den knyttet henne høyere opp slik at religion på en måte ble levende. Hennes sterke øyeblikk blir da å gå inn i det igjen og møte det som er dødt, men møte det som levende. Altså Jesus. Hun skjønnte aldri den store fasinasjonen folk hadde for Jesus før, men det har hun nå etter denne opplevelsen. Nå kunne hun se på han med egne øyne. Jeg følger opp dette med å spørre om hun kaller det for en spirituell opplevelse siden hun knytter ånd til spirit. Da svarer hun at nei, spirituell kan være et bra ord å ha og det kan hjelpe til. Hun pleier egentlig ikke å bruke begrepet spirituell opplevelse, men hvis hun skal bruke det ser hun på det som at ånden i henne gjenkjenner ånd i møte med noe annet. Ånd er pust og levende. Religion er en struktur, det er dødt og ikke ånd. Jeg spør så om hvilket ord hun kunne brukt i stedet for religiøs eller spirituell opplevelse: *"Eg får en opplevelse av essens, en essensiell opplevelse...at det er liv, at det er levende."*

Spirituell opplevelse vs. religiøs opplevelse

Lapierre (1994) tar for seg begrepet spiritualitet, hvor man begynner en "journey of the spirit" i det øyeblikket en person ønsker å respondere på oppdagelsen av mening og hensikt. Ved dette punktet har personen begynt sin vandring mot en dypere forståelse av livet (Lapierre 1994). Flere av informantene passet til denne beskrivelsen. Kristen-buddhisten, Vestlandsjenta og Historiefortelleren var mer bevisst denne reisen og hadde brukt en del tid på finne mer ut av dette. Pilegrimsdama var også på en reise, men hun tenkte ikke så mye på det, hun var bare i det. Den som var mest distansert fra dette var ateisten som ikke ville forbinde seg selv som spirituell fordi han mente at koblingen mellom religiøs og spirituell var for nært. Agnostikeren stilte også spørsmålsteget ved om Lapierre sin definisjon var såpass åpen at kanskje til og med ateisten kunne vært litt spirituell? Han begrunner dette med at de benyttet mye av turen til å "...respondere på oppdagelser av mening og hensikt".

Uten en mening, hensikt eller retning, som er deler av spiritualitet, blir livet mer som en målløs vandring framfor en reise (Lapierre 1994). En tolkning av dette forstås som at man må være spirituell for å finne et mål og en mening med livet. Ateisten ga ikke mye inntrykk av at han var på en retningsvill vandring. Han hadde et klart og fastsatt mål, med motiver som mestring og det å bruke kroppen for å transportere seg et lengre stykke. Derimot kan det nok være noe i det at han ikke hadde det samme store behovet for en dypere vandring og det er nok det som skiller han fra resten av informantene.

Da jeg spurte Katolikken om det var et spesielt sted på vandringen som ga han en større religiøs opplevelse, sa han at Fokstugu var det stedet som ga han den sterkeste religiøse opplevelsen. Den flerreligiøse gruppen var samlet i et lite kapellet, med biskopen fra Hamar og Vestlandsjenta sang en vakker sang. Da han skulle beskrive hvordan han følte det, sa han: *"To know that all the people in this church have a contact, I think this, with God, its a good feeling for me that we are all at the same way"*.

Collins-Kreiner (2010) skriver at pilegrimens avkobling fra hverdagen bidrar til å styrke forståelsen av den spirituelle meningen med sin personlige tro. I en slik situasjon blir de også oftere mer åpen til nye erfaringer, mennesker, opplevelser og spørsmål om livet. Dette kan kobles til Turner og Turners beskrivelse av *communitas* som er en spesiell type gruppedynamikk som oppstår mellom møter med andre pilegrimer på vandring. Dette er med på å skape nye sosiale situasjoner hvor pilegrimer er likestilt, med et felles formål (Turner 1973, Turner & Turner 1978, referert i Collins-Kreiner 2010). Kan dette samholdet variere på

bakgrunn av de med ulik tro- og livssynsbakgrunn? Hva med de som føler at de ikke har noen sterk personlig tro?

Det finnes mange eksempler i Norge på at i de kristne miljøer betyr felleskap, erfaringer og følelser mer enn læresetninger (Grundetjern 2010). Det ser man også kjennetegner Vestlandsjenta som har gått sin egen vei fra de kristne tradisjoner og rammer hun vokste opp i, og har i den senere tiden begynt å lytte mer til følelser og søke andre impulser og erfaringer.

På spørsmål om katolikken føler at han har en sterkere tilknytning til leden fordi han er katolikk, til forskjell fra de med andre trosbakgrunner, svarer han at dersom folk har lyst til å gå til denne vakre katedralen og de er i kontakt med Gud, kan det være interreligiøst, slik som den flerreligiøse gruppen. Hvis de føler seg bra og ønsker å gå for å snakke med Gud, ikke bare for å bli sprek, må de også gjøre det for hjertet. Han tror likevel at han har en bedre opplevelse av å vandre leden, til forskjell fra en ikke-troende, fordi han er katolikk. Det å se naturen og vite hvem som skapte det hele, det må være en annen dimensjon, han vet ikke hva det er, men han velger å kalle det Gud.

Når Kristen-buddhisten går langs leden forteller han at han får en enhetsfølelse og hjertevarme, hvor han oppnår en tilstedeværelse og en slags kontakt med Gud. Han mener at det å få kontakt med noe som er mer enn seg handler om å være tilstede og i pakt med alt rundt deg.

En pilegrimsvandring kan være med på å skape en opplevelsesbasert tilnærming til det religiøse og til Gud (Grundetjern 2010). Flere av Grundetjern sine informanter ser på naturopplevelsen som en åndelig opplevelse, de har gått for å komme nærmere troen. En teori på hvorfor pilegrimstradisjonen har fått en renessanse, er behovet til de som ikke har en tro for å få adgang til det hellige. Vandringen kan hjelpe pilegrimen til å finne seg selv og en tilværelse i livet (Grundetjern 2010). Men det betyr ikke nødvendigvis at man er nødt til ha et hellig eller religiøst behov for å oppnå dette.

Lånke (1999, referert i Løver 2008) skriver at pilegrimsleden kan brukes som et virkemiddel for å nå ut til flere med den kristne tro. Flere av informantene brukte vandringen til å komme nærmere sin tro, og flere uttrykte at det var lettere for de å be eller få nærkontakt med Gud fordi de så på Gud som en del av naturen. Som Pilegrimsdama forteller, har hun ” *kirka like*

myttji oppi marka". Den flerreligiøse vandringen som jeg, Historiefortelleren, Vestlandsjenta og Kristen-buddhisten deltok på, var den første i sitt slag. Her ser man at pilegrimsvandringer også kan brukes som verktøy for flere religioner og livssyn, og i tillegg brukes til å bygge bro mellom de ulike religiøse retningene. Historiefortelleren forteller at han forbinder det religiøse med dogma og visse begrensninger: *"I prefer to use the word spirit cause for me its larger...Its our commonality, our humanity, our compassion, our belief in some greater principle who has many names"*.

Han henviser til Joseph Campbell, en amerikansk professor i sammenlignende mytologi, som sier at fingrene til Buddha, Mohammed og Jesus er alle fingre som peker mot et stort mysterium. Det er den samme fortellingen, men med forskjellige kulturelle interpretasjoner. Historiefortelleren mener at alle religioner er sann på sin måte, men om den er fanget i metaforer og man tror at det er sannheten, da blir det brått bokstavelig. Og når det blir bokstavelig, da blir det farlig. Man skal ikke se på fingeren, men mot det store mysteriet. Det er det spiritualitet dreier seg om, å se mysteriene og miraklene. Han legger til at religiøse personer ofte har en tendens til å sitte med svarene, mens de spirituelle gjerne har spørsmålene. I dagens pilegrimstradisjon ser man også et større innslag av søkermentaliteten og Quest-kulturen, hvor man har en mer spørrende tilnærming, framfor aksept, i forbindelse med tro og livssyn (Kraft 2007, referert i Løver 2008).

Vestlandsjenta er inne på det samme som historiefortelleren. Hun tror at med religion er det hodet som har satt opp grenser og konstruksjoner for at folk skal ha en mulighet til å ta det inn. Hun forklarer det med at man før ikke hadde tiden til å sette seg inn i det på samme måte som i dag. Hun legger til at religion derfor er ganske uinteressant for henne. Man kan ha sjel og ånd/spirit i religion og det synes hun er interessant, men religion som struktur er hun ikke særlig tilhenger av. Man kan tolke dette som at hun faller inn under en av de mange som ønsker å kalle seg åndelige framfor religiøse (Grundetjern 2010). Vestlandsjenta tror ikke at man kan ha religion i det spirituelle. Hun tenker ikke på Jesus som religiøs. Hun mener at man må tørre å lese bibelen og høre sin egen stemme når man leser den. Da hun gjorde det, kunne hun for første gang, uten påvirkning fra noen andre, føle at dette var skikkelig sant. Det ble da veldig sterkt for henne. Hun referer til opplevelsen hun hadde ved frokostbordet hvor hun følte en veldig forelskelse for Jesus. Hun hadde aldri forstått fasinasjonen for Jesus før, Gud var greit, men når hun så på Jesus med egne øyne og egen refleksjon: *"På den måten er jeg på en måte så kristen som jeg var når jeg var helt liten, før eg begynte å reflektere"*.

Kristen-buddhisten skiller ikke så mye på den religiøse og den spirituelle opplevelsen, han mener at det går for det samme. Han forteller at han er overbevist om at den dypeste religiøse erfaringen lettere kommer ved at vi bruker kroppen og stilner hodet slik at man blir tilstedeværende. Det bidrar til å åpne opp for dypere lag av mennesket til å komme fram. Det er ikke nødvendigvis tilstedeværelse, men når man praktiserer det over tid, eller flere dager, det er da han føler at det skjer. For kristen-buddhisten er pilegrimsvandring en religiøs handling og en religiøs praksis: *”Noen går i kirken og hører forkynnelser. Jeg vil ikke lese om Gud, jeg vil erfare Gud”*.

Jeg følger opp med å spørre om hvordan det blir når ikke-troende har spirituelle opplevelser. Han svarer med at det religiøse ofte knyttes til det guddommelige. Det spirituelle behøver ikke ha noe med det guddommelige å gjøre, men menneskets mulighet og væremåte. Man behøver ikke blande inn noe Gud i det. Buddhistene har for eksempel ikke gudeaspektet i sin tro, men er likevel den retningen som er fostret med dypest innsikt og menneskelighet. Han mener at spirit er noe du erfarer og opplever, og en spirituell opplevelse er noe mange har. Det guddommelige er bare en annen tradisjon, men når man leser på tvers av tradisjoner, så ser man at det er flere som ikke er bundet opp til en spesifikk tro og tradisjon, vil oppleve at det er det samme. Lapierre (1994) mener også at det finnes de som er på en spirituell reise, men som ikke er på søken etter Gud, men en ideell sannhet.

På spørsmål om Pilegrimsdama får noen spirituelle eller religiøse opplevelser svarer hun at hun gjør det. Når jeg følger opp med å spørre om hun blir religiøs av det, svarer hun at hun aldri har tenkt den tanken. Likevel sier hun at hun har mye tro uansett hvor hun går, og hun får en opplevelse av at det er noe som er større enn seg selv. Da sikter hun til at hun noen ganger opplever at naturen så vakker at hun nesten ikke klarer å gå fra stedet. Hun tror heller ikke på det at man ikke har noen tro skal ha noen innvirkning på opplevelsen. Natur er natur uansett hvor man er og hvilket ståsted man har. Det spiller ingen rolle hvem du er og hva du gjør. Det er ikke alle som ser på naturen på samme måte. Akkurat som at alle ikke ser det fantastiske i Nidarosdomen på samme måte. Hun avslutter med at det kan være mulig at den som har en tro ser skaperverket: *”men æ vil tru at folk ser på naturen på samma store eller lille viset”*.

Informantene til Grundetjern (2010) mente de fikk en ekstra spesiell naturopplevelse etter å ha fått daglige drypp av åndelige refleksjoner som en del av den organiserte

pilegrimsvandringen de var med på. I dette tilfellet bidrar tro og religion til at naturopplevelsen ble forsterket. På samme tid kan også naturen i seg selv bidra til å forsterke opplevelsen av de åndelige refleksjonene.

For Pilegrimsdama er det spirituelle også litt åndelig, men det behøver ikke å være slik. Hun stiller spørsmålstegn til hva det åndelige og meditasjon er. Man behøver ikke være kristen for å meditere, men man kan likevel ha en følelse av at noe er større enn en selv. På spørsmål om hun også kobler det åndelige til religion på samme måte som det spirituelle, svarer hun at man kan kalle det hva man vil, men at det som er felles er at man har tilknytning til noe annet.

Kristen-buddhisten er overbevist om at den dypeste religiøse erfaringen kommer gjennom tilstedeværelse. Han beskriver tilstedeværelsen som en religiøs følelse, men nevner at en buddhist ville kalt det noe annet, som at han er en del av livet eller Chi. Som at det er et felt som binder alt sammen og det å komme i kontakt med det feltet er en slags tilstedeværelse. I og med at det først og fremst er erfaringsbasert, så er det de samme tingene man snakker om, men med forskjellige ståsteder å tolke det ut fra. På den måten kunne han valgt å kalle seg for noe annet, jødisk eller hva som helst. Kristendom valgte han fordi det var noe han kjente til fra barndommen av, og buddhisme fordi det hadde han lest en del om. I tillegg har han mediterert og vært på retreat. Han liker at buddhistene forsøker å forstå det hele uten å putte Gud for fort inn. Det at han definerer seg som kristen har ikke noen særlig innvirkning på opplevelsen av å gå mot Nidarosdomen.

På spørsmål om tro-og livssyn har hatt innvirkning på valg av å gå pilegrimsleden kommer svaret til ateisten raskt: *“Nei, vi har nok vært hedninger på tur”*. Men det har ikke holdt de fra å diskutere de store spørsmålene i løpet av deres vandring. *“Her er det så vakkert at det er til å bli religiøs av”* kunne agnostikeren finne på å si flere ganger i løpet av vandringen. Han trekker fram et eksempel om en byggåker som bølget under blå himmel og forteller at det var en veldig enestående opplevelse. Noen ganger blir det så sterkt at ord ofte blir for lite. Og da er det spiritielt. Tror han. I dette tilfellet er det det estetisk vakre med naturen og detaljene som trigger de følelsene. Ateisten følte at han var veldig uenig i dette fordi han tillegger ikke noe religiøst ved det. På bakgrunn av hva agnostikeren følte, kan naturopplevelsen med andre ord, også kunne ha innvirkning på trossynet.

Ateisten sier at han også kan få en overveldende følelse. Overveldet av naturinntrykk. Men at det er vanskelig å finne ordet som kan beskrive det, harmonisk blir på en måte ikke sterkt nok.

Agnostikeren tar det opp enda et par hakk og mener at ord som fantastisk og vidunderlig ikke er dekkende nok. På spørsmål om Ateisten har opplevd en form for spirituell opplevelse av å være i storslått natur i fjellet, kobler han det opp mot begrepet fjellskrekken som er en delvis negativ opplevelse. Dette innebærer at man er langt fra folk og fanget i et vilt og nådeløst miljø. Det at det er vakkert er en annen ting, det behøver ikke være noe religiøst ved det.

Pilegrimsdama tror at den gode opplevelsen handler nok mer om at folk må være mottagelige. Dersom man ikke bare trimmer i marka, men ser seg rundt for å oppleve den: *”Sjå ka det e dem har med å gjørra kan du sei, hvis dem ser marka, ser skogen, ser stien, og itj bare har skylappa, men greier å senke skuldran...æ trur itj det nødvendigvis har med tro og ikke tro å gjerra, æ trur det handle om å... finn roa...”*.

Forskjellen med de to kameratene er at Agnostikeren har opplevd den “sjuke” spirituelle opplevelsen: *“Det er vilt å stå på Dovre. Du blir veldig liten i kulissene av fjellet. Da er det deilig å tro at noen har plassert deg der. Det må være en intensjon med det hele”*.

Ateisten tilføyer *“selv om man er liten betyr det ikke at noen har plassert deg der, at det har noen betydning”*. Ateisten kunne føle at det kan være vakkert, og at det kan være overveldende, men det behøver ikke være noe religiøst ved det. Han vil ikke kalle den opplevelsen spirituell fordi det tror han ikke på. Selv om man ikke behøver å knytte spiritielt til noe religiøst, kan han ikke bruke det fordi han mener det er litt av samme ulla. Han forklarer det med at han selv er veldig rasjonell og ønsker også å være det. Han har ingen behov for å være religiøs og er konsekvent ikke-religiøs fordi han føler at det ikke stemmer: *“Om det finnes en Gud så er det i så fall ingen som vi har beskrevet eller som finnes i noen religion som vi har”*.

Litt senere i intervjuet nevner ateisten at han kanskje er for rasjonell. Noen ganger skulle han ønske at han følte litt mer. Han kan godt synes at ting er vakkert og slike ting, men han føler at han maler et veldig kjedelig bilde av ateister og biologer. Agnostikeren skyter inn og sier: *“det er ikke helt sant da. Din opplevelse ligger i å se tranen. Se det vingspennet! Se hvor praktfulle de er!”*

“Ja nei, jeg mangler ikke fasinasjon. Det gjør jeg ikke. Andre blir religiøs av naturen, jeg blir mer fasinert og overveldet. Gode følelser som jeg ikke tilknytter noe religiøst eller spiritielt ved”. Agnostikeren legger til: *“Andre kaller dette en religiøs og spirituell opplevelse”*.

Kameratene har hatt en del samtaler om dette temaet langs vandringen og da har det gått på at kameraten føler at vidunderlig og fantastisk ikke strekker til som beskrivelse av opplevelsen. Da har han blitt litt utålmodig og sagt: *“men kom igjen da, si at det er litt religiøst da!”*. Men han legger til at han slår seg til ro med forklaringen om at de opplever det samme, bare at han liker å kalle det religiøst. Ateisten følger opp og spør: *“men liker du å kalle det religiøst eller bruker du ordet bare fordi du føler det er beskrivende?”*. Han svarer at det er et fryktelig vanskelig spørsmål, men at det kan være et alternativ fordi han tror litt mer og opplever det litt sterkere. Jeg følger opp med å spørre: *“eller er det slik at når du ser det vakre og opplever at det blir mer spektakulært, at du da blir litt mer troende?”*.

“Ja det er mulig, det er jo ganske sykt at, selv om jeg henger med på hele evolusjonen og tror på det og ikke at Gud har skapt mennesket i sitt navn, er det likevel fasinende å tenke seg at det har begynt så smått og så blir det som omgir oss...det er så slående, jeg klarer ikke å beskrive det, det er så..ja”.

Ateisten legger til: *“en mektig følelse, spirituell tillegger så mye annet. Det er derfor jeg ikke bruker religiøs fordi det tillegges en Gud. Det tillegges en religion. Da er det plutselig noe jeg ikke er enig med da”*.

Jeg lufter mine egne tanker om at: *“hva om man kan si at det spirituelle er et kompromiss mellom følelsen av å være fasinert/overveldet og en religiøs opplevelse. En agnostiker som sier at det kan være mulig at det finnes mer mellom himmel og jord vil si at den opplevelsen kan være spirituell fordi spirituell ikke nødvendigvis vil knytte en Gud eller tro til det”*.

De responderer med *“Ja”* og *“Sant”*. Agnostikeren svarer så med: *“Det som griper meg nå gjennom sansene mine er at det føles mer enn når jeg bruker øynene og sansene mine ellers. Dette griper meg på et nivå som jeg ikke kan forklare. Her har du kanskje den spirituelle siden av det. Jeg omgir meg med fantastiske ting hele tiden og så kommer man ut og så plutselig så er det bare så fantastisk at det heves opp et nivå. Den umiddelbare følelsen er at det rommer ikke nok å bare si at man er fasinert eller overveldet. Det finnes ikke ord”*.

Ateisten sier at han ikke tillegger det noe spiritielt og at han ikke har behov for å få en bekreftelse på det. *“Verden kan være vakker selv om det ikke har noen mening. Det er sånn uten at noen har skapt det sånn bevisst. Det er ikke noen mening bak ting. Ting eksisterer fordi det kan være sånn”*.

Kristen-buddhisten var aktiv ateist i størstedelen av sitt liv, men på grunn av sterke opplevelser og erfaringer er han blitt troende. Ateisten har ikke hatt noen av de uforklarlige opplevelsene som har ført til at han har begynt å tvile på at det ikke er noe større bak det hele. Agnostikeren sier at han har lyst til å forklare alt det han opplever med vanlige mekaniske termer, men han tror ikke det er mulig. Hva det er som gjør at han velger å kalle det spiritielt, det vet han ikke helt. Han sier det er noe inne i han, følelsen gir en slags lykkefølelse. Ateisten forteller at han hadde mye sterkere opplevelser og stemninger da han var yngre. Ting gjorde sterkere inntrykk da, nå føler han at han er blitt mer kald og rasjonell: *“Jeg får ikke noen religiøs eller spirituell følelse når jeg ser natur fordi jeg blir så rasjonell og kald. Det er kjedelig. I hvilken grad omgivelsene klarer å ta tak i meg, de er mindre nå. Et skall, ting går ikke like sterkt innpå meg som før”*.

Dersom han hadde trodd mer, ville han ha følt mer da? Pilegrimsdama tror ikke det er slik. Som nevnt, mener hun at natur er natur uansett hvilket ståsted man har. Vi er forskjellige, og det er ikke alle som ser på naturen på samme måte. Hun tror likevel ikke at det har med tro å gjøre, men heller at det naturopplevelsen varierer fra person til person.

Agnostikeren tror han er omvendt fra Ateisten på akkurat det området. Han er mer gira nå, spesielt fysisk. Han forteller om da de gikk forbi en furu og han var bare nødt til å klatre opp i den. Det henger veldig sammen med opplevelsen og den kraften han får, forteller han: *“Av og til skjønner jeg ikke hvor jeg får energien fra. Jeg har gått i 12 timer og så plutselig må jeg bare rulle rundt i gresset! Hvor kommer det fra? Det er veldig lett å ty til forklaringer som at gresset gir meg energi, selv om det selvfølgelig er høyst hormonelt i mitt hode”*.

Av alle informantene var Agnostikeren en av de få som ikke var tilknyttet noen religiøs tro, men som hadde reflektert mye rundt de spirituelle opplevelsene og kunne han fortelle om sterke opplevelser han hadde på vandringen. Med dette ser man at selv om man ikke har en sterk tro, behøver det ikke bety at man har mindre intense spirituelle opplevelser enn de som er troende. Ateisten tror at entusiasmen kan forklare det, og forklare hvorfor han ikke selv får såkalte spirituelle opplevelser. Stemninger er svakere enn før og gir ikke like stort inntrykk. Han kan sterkt huske stemninger, julestemning, feriestemninger, eller bare ro, kveldslys som gir en sterk følelse. Nå er det mindre intenst: *“Omgivelsene hadde en veldig sterk påvirkning på hvordan jeg følte meg. Det har jeg ikke nå. Det savner jeg litt. Ting blir litt kjedeligere da”*. Agnostikeren legger til at man også idealiserer minner og forhøyer de veldig. Han har dårlig med minner og husker lite fra barndommen.

Når det kommer til forventninger til turen har man i den ene enden av skalaen, de spirituelle som søker etter mening og livsendrede reiser. På den andre enden av skalaen har man de som ikke blir påvirket i noen grad (Sharpley & Sundaram 2005). Ut i fra denne inndelingen kan man tolke det som om Ateisten kan befinne seg et sted mellom disse. Han er ikke uberørt av vandringen, og han definerer seg heller ikke som en spirituell person som er på en livsendrende reise. For Katolikken har religionen hatt betydning for opplevelsen, i tillegg har det vært livsendrende for ham i form av at han har blitt en mer rolig person etter at han begynte på sine årlige pilegrimsvandringene. Dette gjelder også for Pilegrimsdama, men det ser ikke ut til at hun har hatt et like stort fokus på det spirituelle og religiøse ved vandringen som Katolikken har. Livsstilsendrereren, som definerte seg som kristen, følte noe av det samme som Katolikken, ved at hun følte at hun var nærmere Gud i naturen og hun fikk tiden til å be. Likevel trodde hun ikke at hennes kristne tro har hatt så stor innvirkning på motiver, vandreopplevelsen og naturopplevelsen. Man kan tolke det som at dette gjelder i en større grad for Kristen-buddhisten, i form av at han bruker mye tid på å reflektere rundt disse spørsmålene under vandringene, som igjen ser ut til å påvirke hans opplevelse av vandringen. Historiefortelleren reflekterte også mye rundt de store og spirituelle spørsmålene, men hadde på den andre siden ikke helt det store religiøse fokuset i form av å knytte en spesifikk tro til sine tanker og opplevelser. Det ser også ut til at vandringen har hatt en større livsendrede påvirkning på ham, han vet enda ikke i hvor stor grad, men følte det på seg. Vestlandsjenta ser heller ikke ut til å ha vært helt uberørt, og hennes åpenhet til det spirituelle kan ha bidratt til å ha gitt henne minst en sterk opplevelse på vandringen. For Agnostikeren har de sterke følelsesladde opplevelsene han har hatt i møte med naturen, fått han til å spørre om det kan være noe større bak det hele.

4.3. Pilegrimsvandring vs. en vanlig vandretur

Pilegrimsmodusen

Under intervjuet med Pilegrimsdama ble vi sittende i gode 20-25 minutter og kverne på spørsmålet om forskjellen mellom opplevelsen av å vandre en pilegrimstur og en vanlig tur. Da hun under intervjuet svarte at årsaken må være at man går saktere, kom jeg med et oppfølgingsspørsmål som lød: “men du kan velge å gå sakte på en fjelltur og, så hva blir forskjellen da?” og slik fortsatte vi fram til hun endte på to konklusjoner: innstilling og erfaring. Selv om hun liker å gå langsomme turer i fjellet eller raske trimturer i skogen mente hun at opplevelsen ikke blir det samme som når hun går på sine pilegrimsvandringene. Årsaken måtte derfor være at når hun skal på en pilegrimsvandring er hun stilt inn på at det er en pilegrimstur hun skal på. Hun mener at man kommer i andre tankebaner når man går langs en pilegrimsled. Akkurat som Birkebeinerrennet eller som en konkurransetur med ski i marka på en folksom lørdag. De vil gi to ulike opplevelser selv om mye går ut på det samme; man går på ski, konkurrerer om å komme raskest fram og er omgitt av natur. Det som også driver henne til å gå pilegrimsvandringene er det å få den spesielle følelsen, pilegrimsmodusen som hun kaller den. Hun mener at hvor fort man kommer inn i pilegrimsmodusen har, i tillegg til erfaring, også noe å gjøre med hvor tung “bagasje” man har og hvor lang tid den tar å sortere.

”Det blir to forskjellige vandringa. Det gjør det altså.. fordi du veit at du ska på en pilegrimsvandring og fordi du veit at du ska på ein fjelltur. Æ trur du har med tankan før du fer. Du e i modus for fjellturen du ska gå, men definisjonen på det trur itj æ at æ greie å gi, fordi du instille hauet ditt på to forskjellige ting. Om du ska sykkel, innstille du hauet ditt på en sykkeltur. Eller når æ går nedover te byen, eller når æ går ellers. Du har et rom for de forskjellige turan og det trur æ ligg i oss”.

Kristen-buddhisten nevner også dette, at man får et bestemt fokus, en innstilling når man går pilegrimsleden. Han forteller at innstillingen hans er annerledes enn når han går på en fjelltopp. Målet er ikke på samme måte, han går roligere og tenker ikke på tiden når han går leden: *”Det er litt sånn, okay jeg skal møte kjæresten i kveld, da kan det bygges opp en eller annen følelse inne i en. Når jeg går mot et hellig sted, så hjelper det til å bygge opp en hellig følelse. Det blir på en måte en viss forventning”.*

Grundetjern (2010) beskriver sitt møte med pilegrimer at det var noe over dem, noe som var udefinert, og hun konkluderte med at pilegrimer opplever noe som ikke er like lett å sette ord på, men at det har bidratt til at noe i dem selv har endret seg underveis og i ettertid av vandringen:

“De var blide og glade, og så var det noe annet – noe udefinerbart annerledes med dem enn jeg kanskje trodde på forhånd. De var ikke bare preget av en fysisk hard tur over fjellet, men også av noe annet, noe på et annet plan og på en annen måte... Jeg fikk snakket litt med mange av pilegrimene, og fikk inntrykk av at flere av dem var preget av at dette ikke var en vanlig vandretur, men noe annet – dette udefinerbare (Grundetjern 2010:10)... Jeg opplever at det pilegrimene har fortalt meg, det jeg har observert, samt det jeg har lest og blitt fortalt, vitner om at på disse vandringene opplever deltakerne noe. De kan kanskje ikke klare å sette ord på det, men de opplever at noe i dem har endret seg underveis eller i etterkant av vandringen (Grundetjern 2010:98)”.

Det udefinerbare som preget disse pilegrimene, kan knyttes opp mot pilegrimsmodusen. Det kan være vanskelig å gi en konkret beskrivelse av hva det er, men at det må oppleves for at man skal kunne forstå. Man kan spørre seg om denne pilegrimsmodusen har likhetstrekk med pilegrimsspiritualiteten. Knox-Seith (2008, referert i Kolbjørnsrud 2012) beskriver pilegrimsspiritualiteten som en søking etter autentisitet og dybde gjennom en åndelig lengsel hos det moderne mennesket (Knox-Seith 2008, referert i Kolbjørnsrud 2012). Er pilegrimsmodusen en opplevelse av denne dybden og en svar på den åndelige lengselen? Olsen (2001, referert i Kolbjørnsrud 2012) beskriver pilegrimsspiritualiteten som en spiritualitet nedenfra, og man kan tolke dette som noe man har i seg. Dette innebærer ”opplevelsen, verdien og skjønnheten i naturnærhet og fysisk utfoldelse, i de grunnleggende menneskelige relasjoner, i kreativitet og skapende virksomhet, i stillhet, meditasjon og bønn – på troens innerside og dybdedimensjon” (Olsen 2001, referert i Kolbjørnsrud 2012: 73). Mye av dette som beskrives her ser man også går igjen i motivene og opplevelsen hos flere av informantene.

Da jeg fortalte Pilegrimsdama om det at jeg var veldig innstilt på å ta innover meg det store og hellige ved naturen og vandringen, men likevel ikke kom i en annen modus, forklarte hun det med at hun heller ikke hadde kommet i modus på sine første turer. Hun tror at det endrer seg når man først har begynt å gå: *”Leden blir til mens man går”*. Derfor spiller erfaring inn. Ikke bare kan det dreie seg om erfaring i form av antall turer, men også erfaring på samme tur i form av antall dager. Vistad (2011) peker også på at for noen er det ikke mulig å starte den kroppslige restaureringen før etter flere dager med sammenhengende fri. Hode og kropp trenger tid til å omstille seg fra en ellers stressete hverdag. Ved å vandre en lengre tur over flere dager gir tiden da rom og mulighet for at noe ekstra blir forløst.

Pilegrimsdama forteller at når hun vandrer tenker hun ikke en eneste negativ tanke og denne følelsen tar hun med seg tilbake i hverdagen. Den gode følelsen varer fram til neste tur, med

unntak av hverdagslige forstyrrelser. Hun tror at det er på grunn av at hun har gått så mye langs pilegrimsleden at hun får den roen og den følelsen. Katolikken nevnte også det samme. Det at han har fått en ro i hverdagen etter at han ble en pilegrim. Han følte at den første pilegrimsvandringen hans, langs Camino de Santiago i 2009, endret han som person. Han ble mer avslappet: *”Be cool. Dont worry”*. Og slik har det vært. Kona som var tilstede under intervjuet kunne bekrefte dette. Dersom han ser noen som er stresset, råder han dem til å gå 30 dager til Santiago. Etter det er man ikke stresset lenger, forteller han. Kona har aldri vært med på noen av vandringene. Han ønsker å gå de alene fordi det er lettere for han å komme nærmere Gud og seg selv på denne måten. Erik Bye var vel inne på noe da han sa: *“Det går en pilegrimssti gjennom hvert menneskesinn, og stien må vi gå alene (Dahl 2010: 49)”*.

Forskjellen vil ikke nødvendigvis være at den fysiske pilegrimsleden i seg selv gjør at man kommer i den unike pilegrimsmodusen. Dersom dette hadde vært tilfelle ville alle som hadde vandret langs leden kommet i en pilegrimsmodus, og det kan jeg av egen erfaring si at ikke er tilfelle. Likevel har jeg hatt en uvanlig ro i kroppen denne høsten og vinteren, men det er nok grunnet mange ulike årsaker og det vil bare være gjetning om man skulle trekke ut en isolert årsak til denne roen. Dersom jeg derimot velger å gå pilegrimsleden flere ganger, kan det være at det vil bli lettere for meg å komme i en pilegrimsmodus under selve vandringen. Det får tiden og erfaringen vise.

Løver (2008) mener at det holder ikke å lese seg til en forståelse for hva det å være pilegrim innebærer, det er erfaringene som pilegrim som bidrar til den fulle forståelse. Dersom vandringen i tillegg er lang kan dette virkelig bidra til en endringsprosess. På de første turene som Pilegrimsdama gikk, kunne det ta tre-fire dager før hun kom i pilegrimsmodus. Nå får hun denne følelsen allerede etter første eller andre dag: *“Da kjenne æ det at no e æ der. Fantastisk. Blir helt sånn, ja, kjenn it tyngden på sekken en gang. Det e, nei, helt utrolig. Enorm følels”*.

Hun forteller at hun har prøvd meditasjon og yoga på treningscenter men det har egentlig ikke gitt henne noe særlig mye. Bare vondt i kroppen nesten.

”Men derre der når æ går da, for det huske æ fra første gongen, tenkt itj over det da, første gongen æ gikk alein. Men da tenkt æ i grunn itj over det at det kun værre sånn, men så kjent æ plutselig at et eller anna skjedd, og det va god sti og det va bra vær. Og da tenkt æ ”himmel og hav, her e æ faktisk i gang. Æ går faktisk, æ kom mæ hit” og så tenkt æ ”åh gud kor deilig”. Også va det bare plutselig som du va i en sånn flyt, men når sant ska seies da så, d e itj heile dagen det da, når du kjenne at du bli sliten og itj finn merking og du går litt feil og litt

sånne teng, ja og du har lyst te å riv dæ i håret, og ja, men så tenke æ det at "okey, orne sæ", for det gjør det jo."

Historiefortelleren skildrer dette på en god måte når han skal svare på spørsmålet om opplevelsen av pilegrimsturen har stått til forventningene: *"Far larger. It's far larger. Its a bit when you ask the woman what the dance mean, and she says, if I could explain it I wouldn't have to dance it. So it is the walking of the path that is the meaning. Well, its the aliveness"*.

Livsstilsendrerer visste ikke om hun kjente seg igjen i pilegrimsmodusen, men hun mente helt tydelig og klart at pilegrimsvandringen har hatt innvirkning på livet og hun som person i etterkant av vandringen. Etter vandringen har hun gått ned ytterligere 10 kg fordi hun har fortsatt med raw food, living food og detox juicing. I tillegg startet hun opp et helsesenter som fokuserer på helsekost, og hun har planer om å kombinere dette med organiserte pilegrimsturer: *"Slik at de kan få seg en ny start på livet med å rense kroppen, men også få en indre ro gjennom å gå i naturen og høre på fuglesang, kjenne på lukt av skog, bær og mose"*.

Intensjonen ved vandringen

Grundetjern stiller seg også spørsmålet om hva det er som gjør pilegrimsvandringen annerledes fra en lignende tur med Turistforeningen. Hun foreslår at forskjellen er bestemt av rammen rundt og her er inne på noe av det samme som Kristen-Buddhisten og Pilegrimsdama nevner om innstillingen til turen. Derimot er Grundetjern mer sikker når det kommer til å beskrive pilegrimsvandringen som en religiøs reise, både i det ytre og det indre. Noe Pilegrimsdama ikke nødvendigvis er enig i. Som Uddu (2008), Giske (2009) og Collins-Kreiner (2010) sier, er ikke pilegrimsvandringer nødvendigvis forbeholdt de med religiøse motiv. Grundetjern studerte en organisert pilegrimsvandring som hadde et kristen fokus hvor det da ble lagt opp til refleksjon rundt tro og livet under vandringen.

En årsak til at Ateisten ikke hadde samme opplevelsen av forskjellen mellom vandringene kan være basert på trosgrunnlaget og bakgrunnen for valget av turen. Han hadde selv i mange år tenkt på å gå Oslo til Bergen, men hadde ikke fått noen med seg på å gå en slik tur. Så da han fikk et tilbud fra en kamerat om å gå til Trondheim var det flott. Dermed valgte han ikke å gå denne strekningen fordi det var selve Pilegrimsleden og fordi han ønsket å være en pilegrim med alt av hva det innebærer, men fordi det var lagt opp til å gå en lengre strekning.

Historiefortelleren mener at det er en forskjell mellom de to vandringsformene. Selv om begge er i naturen, er det en følelse av at noen ganger er intensjonen annerledes.

"I think also meeting people on the way, you meet on a deeper level than if it's just in your hiking party...and so there is kind of a common purpose that is deeper than...more of a spiritual journey. Nature means so many different things to other people walking in South Africa, for some it might be spiritual, for others it's just "oh I love birds" or something like that. So this has almost a larger binding effect with the people you meet".

Historiefortelleren føler at en vanlig vandring kan være noe man gjør for å oppleve vakker natur, og det kan også være spirituelt. Likevel mener Historiefortelleren at det blir annerledes for han å gå en pilegrimsvandring fordi han føler at en slik vandring inneholder en felles intensjon som ligger dypere og som knytter pilegrimene sammen. Med dette ser det ut til at han er inne på noe av det Turner og Turner (1978) beskriver ved bruk av begrepet *communitas*, hvor pilegrimene har et felles formål som er mer som en hellig reise.

Han bruker turstiene i Sør Afrika som sammenligning og beskriver de som veldig vakre turstier, men han merker at pilegrimsfølelsen som han kaller det, ikke er tilstede når han vandrer disse stiene. Han beskriver det mer som en følelse av å ha det gøy og unnsnippe jobb. Det er ingen ritualer knyttet til disse vandringene bortsett fra når han innimellom forteller historier på kveldene. Nå kan det være at opplevelsen for han blir annerledes fordi han er i et annet land, med et flerreligiøst følge som snakker mye om de dype spørsmålene i livet. Ville det vært annerledes om man hadde kalt stiene han gikk på i Sør Afrika for pilegrimsleder?

Når Vestlandsjenta får spørsmål om hun føler at det er en forskjell på å vandre pilegrimsleden sammenlignet med når hun går en annen lengre tur i norsk natur, svarer hun at det er et vanskelig spørsmål å svare på. Hun sier det er mest fordi hun opplever at ingenting noensinne er likt. På grunn av at hun ikke går pilegrimsturer ut fra en religiøs overbevisning om dens betydning, forteller hun at hun sånn sett opplever hun ikke noen forskjell på de to. Her kan man tolke det som at hun forstår at det er det religiøse som skiller de to turene. Hun forteller at det hun har satt stor pris på med begge pilegrimsturene hun har gått, har vært det at folk er mer åpne for å snakke om ting som angår en personlig. Det er en felles konsensus om at det er greit å kommunisere om ting som forgår på et dypere plan. Det er noe hun liker godt, å snakke om det som dypest sett betyr noe for folk. Samtidig gir det henne også mye å få være sammen med andre uten å behøve å snakke. Det får man tid til på en pilegrimstur. Men om dette egentlig skiller seg fra en lengre tur i norsk natur, vet hun ikke. Hun forteller at hun har gått ukesturer i norsk natur, hvor hun da også har snakket om dype ting og vært stille sammen med turfølgert: *"Så hvis jeg nå skal svare ja eller nei på spørsmålet ditt, blir det for min del nei".* Likevel ønsker hun å framheve at begge pilegrimsturene har vært vendepunkter i livet hennes. Begge vendepunktene handler først og fremst om det hun opplevde som et møte med noe som

er større en henne gjennom de menneskene hun møtte på veien, og gjennom naturen. Hun fikk god tid til å ta inn et større bilde av verden rundt henne. Selv om hun ikke regner seg som religiøs, opplever hun at det å gå en pilegrimsrute som så mange før henne har gått, også de i et religiøst ærend, forener henne med et utvidet øyeblikk. Hun blir dermed en del av ikke bare sin egen historie, men også en slags felles historie: *“Kulturarven både i historisk tradisjon, men også i et åndelig perspektiv, kan man kanskje si”*.

En pilegrimsvandrer med norske aner som, i likhet med Vestlandsjenta, hadde vandret langs Camino de Santiago, fikk spørsmål om hun ville ha fått den samme opplevelsen av å gå tur i de norske fjellene som i det spanske landskap. Hun mente at det ville ha blitt annerledes. Hun begrunnet dette med at man har en spirituell bevissthet og reflekterer over livet på en annen måte enn dersom man skulle ha gått en alminnelig fjelltur. Hun la vekt på at det var det meditative, det spirituelle og møte med mennesker som var det viktigste ved vandringen. Hun føler en nærhet til Gud når hun er i naturen (Løver 2008), men nevner ikke forskjell ved naturen på en fjelltur eller en pilegrimsvandring. Dermed kan man tolke det med at den faktoren som bestemmer at opplevelsen blir annerledes for henne, er innstillingen og ikke omgivelsene rundt. Når hun er på en pilegrimsvandring ønsker hun å reflektere på et dypere nivå.

Pilegrimens syv nøkkelord

Pilegrimsdama kjente til de Lindströms (2007) beskrivelse av pilegrimens syv nøkkelord; langsomhet, frihet, enkelhet, bekymringsløshet, stillhet, fellesskap og åndelighet og fortalte at hun har en stor sans for dem og det er de som får henne til å gå. Hun mente at de egentlig sier alt og er et godt utgangspunkt for oppførsel og væremåte i livet generelt. Det er en fordel at pilegrimsleden er godt merket, da blir det en slags meditasjonsvandring og hun kan gjøre en indre reise.

Livsstilsendrerer var veldig opptatt av å ha med minst mulig bagasje slik at ikke turopplevelsen ble ødelagt av at hun stadig tenkte på den tunge sekken hun hadde på ryggen. Hun mente at hun allerede hadde flere kilo for mye på kroppen å bære på. Hun gikk inn for å spise raw food og living food, samt en 9 dager lang sitronsaftekur med lønnesirup. Hun var veldig fornøyd da hun kom seg på vekten vel hjemme og det viste seg at hun hadde gått ned 8 kilo. Historiefortelleren pekte også på dette da han fikk spørsmål om han tror pilegrimsvandringen vil endre noe på hvordan han lever og tar avgjørelser, svarer han:

"I hope that it will bring me to some kind of simplicity. That when I come across something that I don't want in my life, that I could let it go. When you walk the pilgrim path it is about lightness. The word in English "to be light" means that you don't weigh so heavy. So I am losing weight while I'm walking, but also my spirit is becoming lighter".

Her kommer nøkkelordet enkelhet fram. Vestlandsjenta snakket også om dette og om friheten ved å bære alt man trenger på ryggen. Det at man har et hjem i bevegelse. Man behøver ikke stresse med å ta store valg og beslutninger, man bare går, i de samme klærne. Når man får luket vekk det som tar stor plass, er det bare å gå rett inn i kjernen til hverandre og seg selv. Dette kan kobles til nøkkelordene enkelhet og frihet. For Vestlandsjenta var det også mer befriende å vandre langs leden i Norge, til forskjell fra Spania, fordi denne kjente hun seg mer hjemme i. Det ble ikke like mange store inntrykk og mindre å ta innover seg på den norske vandringsleden. Det ga henne en større mulighet til å fokusere mer på de indre prosessene. Denne frigjøringen kan kobles til Turner og Turners begrep om *communitas*. Klesdrakt og nøkkelordet enkelhet bidrar til at man blir frigjort fra hverdagens rutiner og trivialiteter. Et annet nøkkelord, fellesskapet, oppstår og kan gjøre det enklere å dele et felles formål og nå de dypere opplevelsene sammen.

Kristen-buddhisten mener at man kan godt be eller lese bibelen hvor som helst, men ofte velger man å gå i kirken. Man lager en ramme rundt det og det er flere som er der. Derfor blir det litt av den samme effekten som når man samles om en organisert pilegrimsvandring. Det er et fellesskap rundt det, som gjør at man drar hverandre mot noe dypere i hver og en. På spørsmål om hva som er viktig for han med pilegrimsleden svarer Kristen-buddhisten at han tror det er fellesskapet og den indre opplevelsen.

Historiefortelleren trekker også inn fellesskapet som en viktig del av det å være pilgrim:

Walking the pilgrim path makes me more of a companion to others. You tune in to other people and their needs as well. Because you're having a common experience, but you begin to see the vulnerable self as well. And then you reach out towards each other. So it's also about creating community".

Denne beskrivelsen har også likhetstrekk ved *communitas*, hvor denne gruppedynamikken skaper en sosial situasjon hvor pilegrimer er likestilt med en felles erfaring.

Katolikken kunne beskrive at i Norge var følelsene mer intense, men i Santiago var samtalene mer dype. Hvilken type vandring man velger kan derfor også ha en innvirkning på opplevelsen. Samtlige av informantene snakker om de gode samtalene i møte med folk.

Derfor har det i deres tilfelle vært uavhengig av om vandringen har vært alene, organisert eller uorganisert.

Kristen-buddhisten forteller at han går i skogen nesten hver eneste dag, men at man ikke kan kalle det pilegrimsvandring. Likevel bruker han disse hverdagsturene til å synke ned og være i ett med det som er mer enn seg. Dermed bruker han flere av nøkkelordene på en vanlig vandring. Hans begrunnelse for at han mediterer er at alt ligger i oss fra begynnelsen av, så både pilegrimsvandring og meditasjon blir en måte for å få fram potensialet i oss.

Meditasjon er en fordypning for å finne ut hvem man er. Her ser det også ut til at lengden på en vandring har betydning for han. Kristen-Buddhisten tenker at pilegrimsvandringene har noe med utviklingen av tilstedeværelse å gjøre. Når du har en tilstedeværelse er du her og nå. Opplevelsene av tilstedeværelse gjør noe med deg fordi det fører til at du opplever deg selv på en annen måte. Du får opplevelser av enhet, fylde, evighet og at alt henger sammen. Dette kommer først når du ikke er fylt av alle mulig tanker. Denne opplevelsen kan han føle når han går, og i løpet av en dag kjenne føler han at noe skjer:

”Så da kan du si at bevisstheten din er som mudret vann. Det er fullt av tanker og inntrykk og hva du bør gjøre og huske på og alt sånn, men når du begynner å gå så synker mudderet ned og så blir det klart som det. Da begynner tilstedeværelsen å komme og da kommer du inn i noe annet. Da kan du godt si at du nærmer deg Gud på en måte”.

Vandring som virkemiddel

”Pilegrimen går ikke gjennom verden for å oppleve noe nytt – men for stadig selv å bli ny.” - *Augustin* (Grundetjern 2010). Dette utsagnet er vel bare delvis sann for mange, og i dag er det nok mange som ser på pilegrimsvandringen som noe som vil gi en ny og spennende følelse. Budskapet i dette utsagnet går ut på det at det å gå en pilegrimsvandring inneholder så mye mer og at det er et verktøy for å selv kunne vokse som menneske.

Ateisten har tro på at man kan bruke leden til å komme til bunns i ting. Mer enn å sitte stille, det er ikke bare at du er mer med deg selv, men du gjør noe. Du blir klarerer i hodet av å løpe og gå, det at man er i fysisk form. Agnostikeren legger til at man holder ikke igjen tanker. I hverdagens mas og kjas er det ofte slik at den tanken tar man tid til senere. På en slik tur tar man seg tid til tankene i en større grad. Ateisten sier at man blir mer våken og til stede når man er i fysisk aktivitet. Agnostikeren sier det stikk motsatte, og lur på om man da er så lite til stede at tankene får fritt spillerom.

Vestlandsjenta kjenner at det er veldig godt å være fysisk og bare røske i systemet i stedet for at det skal stivne i en stilling. Hvis man stivner i en stilling får det surre, men hvis en går får det mikse litt og da er ikke ting så deprimerende lenger. Man får mer perspektiv og man gir ikke bensin til å grave seg ned og holde seg nede. Hun sier at dette ikke har samme effekt når man går i byen fordi det må være i naturen. Handlingen i seg selv setter i gang prosesser. Det handler om å tilgi seg selv, å jobbe for noe. Av det kommer forløsningen fordi man gjorde jobben. Det er ikke så viktig det du gjør, men at det er en intensjon og en handling.

Historiefortelleren sier seg enig i at selve vandringen har innvirkning på en selv og livet: *”Kirkegaard says there is no problem that you can’t walk your way out of. There is an old latin saying, Solvitur Ambulando - it is solved by walking... you are bringing your brain and your body, the two different parts of your body into harmony”.*

På grunn av at Pilegrimsdama vandrer langs leder i Skandinavia som ikke er så bevandret, fører det også til at hun heller ikke møter så mange på veien. Langs de ledene hun har gått i Sverige, Norge og Danmark har hun ikke møtt en eneste pilegrim. Det at hun går alene gir mulighet til å vandre i sakte tempo. Hun hadde ulike navn på dette tempoet, pilegrimstempo, tenketempo eller meditasjonstempo. “Gjennom langsom vandring kan vi ta tilbake litt av vårt eget “jeg”, men vi får også en marsjordre for resten av livet (Dahl 2010: 51)”.

Gutta har ikke meditert eller bevisst gått sakte, det har vært mer et oppdrag. De skal fram. Likevel sier de at de kommer inn i en vanvittig rytme som er veldig monoton og det er jo litt meditativt sier de. Man kommer inn i en fin flyt. Ateisten forteller at han ikke har prøvd å meditere, mestringsdelen er en sterkere motivasjon, men når man ser 72 år gamle tyskere som går så ser man at det ikke er så stor bragd likevel: *”Men det er likevel stort for meg, uavhengig av hva andre gjorde”.*

Ateisten kom ikke til bunns i ting, rent indre, men det har vært tid til å tenke. Han forteller at når han går alene, blir han mer tilstede i eget sinn og mer skjerpet både fysisk og mentalt. Da har han lettere for å se livet sitt i perspektiv. Han påpeker at dette er noe som gjelder alle turer alene, ikke bare Pilegrimsleden.

Kristen-buddhisten sier seg også enig i at det å gå, i naturen, blir en form for meditasjon. Han bruker et eksempel om da Dalai Lama var på besøk i Norge for første gang. Til journalisten

fortalte Dalai at han visste at nordmenn mediterer mye. Journalisten sa at dette måtte være en misforståelse, men Dalai Lama svarer med et glimt i øyet: *”Jo, fordi dere går mye i natur”*. Kristen-Buddhisten prøver å være ganske bevisst på hva det indre er. For han er det en slags praksis. En slag treningsleir for å finne det indre. Du kan ikke bestille opplevelsene, de kommer til deg: *”Jeg synes da at pilegrimsvandringen er en fin hjelp til å sette meg i modus, og sammen andre. Det blir mer hellig over det enn å gå på en fjelltopp”*.

Selv om Livsstilsendrerer var opptatt av å gå ned i vekt og telle kilometer, beskrev hun at de hadde innstilt seg på forhånd hvordan de ønsket å oppleve vandringa.

“De to andre damene og jeg hadde på forhånd bestemt oss for ikke å stresse, men ta oss tid til gode pauser, vi plukket bær, vi badet, vi sov i lyngen, vi gikk og sang, vi gikk og pratet og vi gikk i stillhet. Annenhver time tok vi av oss støvlene og smurte føttene slik at vi aldri fikk vondt i føttene på turen. Vi koste oss hele veien, rett og slett”.

På spørsmål om leden har endret Ateisten som person svarer han at han nå har vist for seg selv at han kan holde ut lenge, nå målet og gå alene mye. Turen har ikke snudd opp ned på alt og revolusjonært han på noen måte. Det er ikke sikkert det er mulig å si det, fordi man ikke merker at det skjer. Andre kan kanskje se det. Historiefortelleren på den andre siden kan fortelle at han er sikker på at denne vandringen har endret han som person: *“And I know I am changed, I dont know in what ways. But that will happen in the time to come. But I know that it was a big big thing for me to do and very important for me. To do this walk. To be the pilgrim”*.

Historiefortelleren forteller at han tror drømmene han har hatt på denne pilegrimsvandringen har vært annerledes fra drømmene han har hatt ellers. Pilegrimsdrømmer som han kaller dem. Episoder fra livet hans har kommet tilbake, episoder som behøver healing og å bli akseptert. Han begrunner dette med at livets tempo er forskjellig. Livsstilsendrerer opplevde to spesielle opplevelser under vandringen hvor episoder fra barndommen kom overraskende på henne. Episoder som hun ikke var forberedt på og som gjorde henne rørt.

Tro og livssyn

Man kan spørre seg om forskjellen mellom en pilegrimsvandring og en vanlig vandretur oppleves sterkere for de som er religiøs? Basert på svarene fra mine informanter vil jeg si at i dette tilfellet er det både og. Ateisten var den av informantene som var minst religiøs og så

heller ikke det store skille mellom de to vandringene basert på et religiøst eller spirituet perspektiv. Derimot opplevde han den annerledes fra en vanlig tur i form av at leden både har gått gjennom bygd, by og land. Han syntes også at det var praktisk med skiltingen og at forskjellen lå i at det var lagt opp til å kunne gå en lengre strekning. Pilegrimsdama så heller ikke på seg selv som så veldig religiøs, men var likevel en av de som var tydeligst på at det var en forskjell mellom to slike vandringer. Denne konklusjonen kan også ha noe med at det var henne jeg brukte mest av tiden på å gå til bunns i disse forskjellene. Den mest religiøse av informantene var Katolikken. Han legger vekt på at han er en pilegrim fordi hans tanker alltid er rettet mot Gud og han vandrer leden for å bli fri fra synder. Han har en religiøs tilknytning til leden og man kan derfor tolke det som om han opplever det som den største forskjellen mellom vandringene.

Pilegrimsdama føler at det er mange av de som vandrer pilegrimsleden som er religiøs, samtidig som det er begge deler. Det er mange som har en byrde de gjerne vil bli kvitt og dermed får et annet perspektiv ved å vandre leden. Man får sortert tankene på den måten: *”Æ tror menneska e på søken, dem treng å finn ut av sæ sjøl og finn sin vei, og der trur æ naturen e det beste stedet. Eller stillheta i ei kirke, men der kan du itj sitt i dagesvis”*.

Kristen-buddhisten tror at mange ikke ville hatt noen spesiell opplevelse av å gå Pilegrimsleden, ut over det å være i natur og bevege seg. Men de som er i en mer utfordrende eksistensiell situasjon, som skilsmisse eller sykdom, vil kunne ha nytte av vandringene, roen og felleskapet. Det vil få fram sider som en ellers i en hektisk hverdag ikke har kontakt med. Vandringen kan derfor være av grunner som er annerledes enn det rent religiøse. Så han mener at vandring blir en slags bønn for mange, en bønn om hjelp. Dette gjelder selv om man ikke er religiøs eller kristen, fordi barnetroa på en måte sitter i deg.

For noen er en pilegrimsvandring en “vandring i undring” og en vandring Gud til ære. Dahl mener derfor at det er en forskjell mellom en pilegrimsvandring og en alminnelig turvandring (Dahl 2010). Dahl skiller mellom disse to typer vandringer ved at Gud preger pilegrimsvandringen i en større grad enn en vanlig vandring. Her kan man spørre seg, er dette noe som ikke er eksisterende på en vanlig vandring? Dette vil igjen variere mellom de ulike oppfatninger av hvor Gud er tilstede og om Gud i det hele tatt er tilstede. Vestlandsjenta siterer bibelverset: *“Himmelriket er midt i blant oss”*, og mener at Gud er tilstede i naturen og i oss alle. Dermed skulle det ikke være noe forskjell mellom en pilegrimsvandring og en

vanlig fjelltur. Skaperverket kan man nyte og Gud kan man ære i begge tilfeller. Både Katolikken og Livsstilsendreren følte at de var nærmere Gud i naturen og Pilegrimsdama forteller at hun: *”har kirka like myttji oppi marka”*.

Vestlandsjenta måtte konkludere med at hun ikke opplevde noen forskjell på de to vandringene, og begrunner dette med at hun ikke går pilegrimsturer ut fra en religiøs overbevisning om dens betydning. Med andre ord, har hun, som mange andre, og meg inkludert, en inngrodd forståelse av at det religiøse har sitt preg på pilegrimsleden og må i så fall må være forskjellen på det å være pilegrim og vanlig fotturist.

Livsstilsendreren på den andre siden, mente klart og tydelig at det var en forskjell på opplevelsen av å vandre en pilegrimstur sammenlignet med en vanlig langvandring i norsk natur: *“Vi skulle til Nidaros! Vi var stolte av oss selv og det var ikke en eneste dag at vi hadde lyst til å gi opp eller snu. For oss var dette stort!”*. Med denne begrunnelsen kan man forstå det som at det var den lange strekningen som gjorde utslaget på forskjellen. Det er også noe som gjerne kjennetegner en pilegrimsvandring, at det ofte varer over flere uker. I NINAs spørreundersøkelse blant pilegrimer var det kun 33 som skrev at de var på en dagstur. Av de 347 personene som skrev at de gikk en flerdagerstur, lå snittet på 20 dager (Vistad 2015). Nå er det også mulig å gå andre lange vandreturer til fots, dermed kan man ved første vurdering tenke at dette ikke er en ”gyldig nok” grunn. Likevel er dette en god begrunnelse om man skal tolke hennes forståelse av at en vanlig vandretur ikke pleier å ligge på 50 mil. Dersom man likevel gjør en slik sammenligning, eksempelvis Oslo – Stavanger, ville den vandreturen mest sannsynlig ikke være like praktisk i form av tilstrekkelig merking og tilgjengelige overnattingsplasser langs hele ruta.

Et alternativt scenario er om man hadde gitt pilegrimsleden en merkelapp som en ekspressvei til fots (*“Opplev mestringsfølelsen! Hvor mange mil kan du legge bak deg på en dag?!”*). Da kan det være at flere som Ateisten hadde vært tiltrukket av en slik vandring, med en innstilling om at pulsen måtte opp, med fart i blodomløpet. I mitt tilfelle var jeg innstilt på å gå rolig fordi jeg i forkant hadde et inntrykk av at det var det man skulle gjøre på en slik vandring. Likevel ble jeg rastløs etter Oppdal og gikk 4 mil om dagen de siste dagene for å komme meg fort fram. I ettertid har jeg angret litt på det, hadde kroppen og sjela hatt det bedre de dagene om jeg ikke hastet så mye på slutten?

Pilegrimen

Man kan stille spørsmålstegn ved om det som skiller en vanlig vandretur fra en pilegrimsvandring også kan bunne i om man velger å definere seg som en pilegrim eller ikke. Ateisten så ikke på seg selv som en pilegrim, men brukte pilegrimsleden som et verktøy for å komme seg fra A til B. Han hadde ingen behov for å definere seg som en pilegrim og kuttet gjerne ruta dersom det falt seg mer praktisk.

Katolikken derimot, forteller at det er viktig for han å si at han er en pilegrim fordi hans tanker alltid er rettet mot Gud, og han tilber Gud gjennom bønn og sang. Han forteller at han er en pilegrim for omvendelse fra synder i livet. Han har det da godt når han får rensset hjertet og sjela: *“like a child when it goes to confession”*.

Ateisten tenkte ikke så mye på at han nå vandret i de historiske sporene til middelalderens pilegrimer. Det kunne hende at han tenkte, nå er jeg vel pilegrim, men på grunn av at han var så antireligiøs, følte han at han ikke hadde så stor hevd og grunn til å være det. Han hadde tenkt litt på at det har gått folk her før, men ikke så mye på hvorfor de har gått. Det betyr at det historisk-religiøse grepet kirken har hatt på leden, fortsatt setter spor og påvirkning på vandrere. Dess mer akseptert og normalisert det vil være å gjøre en sekulær pilegrimsvandring, jo mindre betydning får det religiøse i det å være pilegrim. I Collins-Kreiners (2010) drøfting av pilegrimsvandringsdefinisjonen, nevner hun også dette, at pilegrimsvandringen har gått gjennom et skifte til å også inkludere moderne sekulære reiser. Det er gitt mer rom for alle til å vandre, uavhengig av tro- og livssynsmotiv.

Agnostikeren forteller at de omtalte seg som pilegrimer i møte med mennesker, men tonen ble en annen de to i mellom og de så på seg som hedninger på tur. Han viser til Store Norske Leksikon sin definisjon av en pilegrim: *“Pilegrim, en person som av religiøse grunner foretar en reise (valfart) til et sted som i vedkommende religion blir ansett for hellig; motivasjonen kan enten være takknemlighet kombinert med et løfte om å tilbe en guddom eller helgen der, eller et ønske om å få del i stedets spesielle velsignelse⁸.”*

Han forteller at takknemlighet for naturen er kanskje det eneste han sterkt assosierer seg med ved denne definisjonen, og legger til: *“Skjønt jeg går jo ut etter de ”syke” opplevelsene som kanskje har en religiøs side. Det jeg prøver å si er at det kanskje ikke er sååå stor forskjell på meg og pilegrimer fra tidligere tider?”*

⁸ <https://snl.no/pilegrim>

Livsstilsendrerer definerte seg ikke som en pilegrim før hun gikk turen, men svarte spørrende med: ”jeg kan vel kanskje kalle seg det nå?”. Flere av informantene definerte seg som pilegrim i en større grad og kan være en faktor som spiller inn på selve opplevelsen, altså innstillingen man har i forkant av vandringen og underveis. Når Pilegrimsdama skulle sammenligne en vanlig fjelltur med en pilegrimsvandring tenkte hun seg om og sa at ”skaperverket har du på all turan, men du ser itj så stort på det ”. Dette kan kobles opp mot at de som er troende i en viss grad, og definerer seg som pilegrimer, også har en annen innstilling i form av å knytte det hellige og naturen opp mot hverandre. Likevel kunne Ateisten, som ikke definerte seg som pilegrim og ikke var særlig troende, se stort på naturen og bli overveldet.

Turner og Turner (1978) argumenterer for at pilegrimer ofte legger igjen de vanlige kravene og de sosiale rammene i det hverdagslige livet, for å kunne gjennomføre en hellig vandring. Sosial status blir lagt til side til fordel for utvikling av spontane erfaringer og bånd (Bradley 2009; Coleman & Elsner 1995). Denne beskrivelsen kan noen ganger også passe for en vanlig fotturist som ikke har lagt sin vandretur langs en pilegrimsled, fordi vedkommende for eksempel må sove i kummerlige telt og spise kjedeligere mat enn ellers. Det er ikke bare pilegrimsvandringen som har askesens særtrekk. Så hva skiller pilegrimsvandring fra en vanlig vandretur i norsk natur?

Først og fremst er det viktig å understreke at denne oppgaven har sett på opplevelsen og forståelsen til et lite knippe utvalg av pilegrimsvandrere, og dermed vil ikke denne oppgaven trekke noen generaliserende konklusjon om at det eksisterer en forskjell mellom de to formene for vandring. Det som gjør det problematisk å se på hva det er som skiller en pilegrimsvandring fra en vanlig turvandring, er faren for å gjøre en for enkel kategorisering av vandreturer. Nå er det ikke slik at vi kun har to kategorier av vandreturer: pilegrimsvandring og vanlig vandretur. Som nevnt i teoridelen er spekteret av opplevelser på vanlige vandreturer bredt (Svarstad 2010). For ikke å gjøre det mer komplisert enn det allerede er, har jeg derfor valgt å la problemstillingen i denne oppgaven basere seg på hva informantene mener er forskjellig fra deres pilegrimsvandring sammenholdt med deres forståelse av en vanlig vandretur. Denne problematikken ser man også gjenspeiler seg i forståelsen av hva det innebærer å være en turist, og en pilegrim, hvor dette også er mer sammensatt enn at de kan plasseres i en enkel todelt kategorisering. Vistad (2011) er kritisk til Uddu sitt skille mellom

pilegrim og turist, hovedsakelig fordi Uddu unnlater å beskrive turisten, men skildrer pilegrimen som en som ”ofte gjør en vandring med det åndelige/spirituelle perspektivet som fokus. En pilegrimsvandring skjer ofte i ettertenksomhet med flere pauser til refleksjon (Uddu 2008: 114)”.

På samme måte som jeg i denne oppgaven bevisst har valgt ikke å gå grundig til verks i beskrivelsen av hva som ligger i en “vanlig tur” og skille disse “vanlige turene” fra hverandre, retter heller ikke Uddu noe særlig oppmerksomhet på hva det å være turist innebærer.

Uddus beskrivelse av hva som gjør at man kan skille pilegrimen fra turisten er problematisk på to områder: 1) I følge NINAs spørreundersøkelse (Vistad 2015), er religiøse motiv det som er blitt rangert lavest hos pilegrimene, på lik linje med motivet for å møte andre. Snittverdi til de begge lå plassert mellom *lite viktig* og *litt viktig*. Nå er det blitt diskutert i denne oppgaven at det er mulig å ha et åndelig/spirituelt fokus uten at det behøver å være religiøst forankret, og på grunn av at åndelige/spirituelle motiv ikke var et svaralternativ i NINAs spørreundersøkelse, kan man derfor ikke avfeie Uddu påstand like lett på bakgrunn av denne undersøkelsen. Uddu påpeker også et annet sted i rapporten at man ikke er nødt til å være religiøs eller åndelig sökende for å være en pilegrimsvandrer og at motivene kan være ulike (Uddu 2008). Men ved at han sier at pilegrimer *ofte* har det åndelige/spirituelle perspektivet kan man tolke det som at han mener at dette er nærmere en standard prosedyre hos pilegrimer. 2) Man kan forstå dette utsagnet som at det å vandre i ettertenksomhet med flere pauser til refleksjon, ikke gjelder like sterkt for en turist. Med andre ord, kan man da si at en vanlig turvandring ikke inneholder aspekter av dette? Svarstad fant i sin undersøkelse blant “vanlige” fotturister, at refleksjon og selvfordypelse var viktig for mange av hennes respondenter.

Som Finn Wagle er inne på, kan pilegrimsvandringen bli sett som en opposisjon til dagens samfunn, og kan bidra til ro og harmoni som mangler i store deler av vårt moderne samfunn (Uddu 2008). Denne type pilegrim kan dermed gå inn under Svarstads andre kategori om vandring som samfunnskritikk, men også under rekreasjonskategorien hvor man ønsker å koble av fra en stressende hverdag. Denne kategorien inneholder også aspekter som å oppnå (indre) fred gjennom mental rensing. For denne type fotturist skulle man tro at pilegrimens syv nøkkelord også kan passe inn her: langsomhet, frihet, enkelhet, bekymringsløshet, stillhet, fellesskap og åndelighet (Lindström 2007). Umiddelbart kan man tenke at det er kanskje bare åndelighet som skiller en vanlig fotturist fra en pilegrimsvandrer. Men så er det ikke

nødvendigvis slik at åndelighet er en ingrediens for alle som vandrer pilegrimsleden. På den andre siden er det nok mange som har opplevelsen av åndelighet selv om de går på en vanlig vandretur i norsk natur.

Likevel mente flere av informantene at det var en forskjell mellom disse to vandringene. Et interessant poeng, som både Pilegrimsdama og Kristen-buddhisten nevnte, er at innstillingen blir annerledes ved de ulike vandringene. Pilegrimsdama mente at hennes vandring dreide seg ikke så mye om å vandre i ære til Gud, eller få mer nær kontakt med Gud, fordi det ikke var et begrep hun aktivt brukte. Hun vandret for å komme i en pilegrimsmodus og finne roen. Katolikken derimot hadde et sterkere fokus på Gud i sine vandringer og brukte det aktivt for å komme nærmere Gud. Likevel ligger det noe positivt i at det å vandre en pilegrimsled har fått denne merkelappen fordi det kan bidra til at man er mer innstilt på å gjøre en vandring med refleksjon og ettertenksomhet, og det er det vel ikke noe galt i? Dette ser man at flere av informantene har plukket opp, inkludert meg. For min egen del la jeg merke til at jeg var mer fokusert på å være reflektert og ettertenksom enn på andre vandringer jeg ellers har gjort i norsk natur.

5. Konklusjon

Majoriteten av informantene mente at det eksisterte en forskjell mellom en pilegrimsvandring og en vanlig vandring i norsk natur. Meninger om hva det er som skiller disse, og i hvor stor grad de er forskjellig fra hverandre, har derimot variert. Flere pekte på aspekter som ikke nødvendigvis er unikt for en pilegrimsvandring, som det å vandre sakte, fellesskapet og opplevelsen av det å vandre over flere uker. Dette er ikke noe pilegrimsleden har eierskap på og er noe man også kan finne på en vanlig vandretur, selv om det nok har sine fordeler at leden kan tilby sammenhengende stimerking, med overnattingstilbud på sommerstid. I tillegg er ikke slik at det er en forutsetning for en pilegrimsvandring at den må være lang, men som man kunne se hos NINAs pilegrimsundersøkelse, er tilfellet slik for de fleste pilegrimsvandringene.

I tillegg til argumentene som ikke nødvendigvis kan sies å være enestående for en pilegrimsvandring, ble det pekt på en såkalt pilegrimsmodus. En modus som var vanskelig å beskrive med ord, men som måtte oppleves for at man skulle forstå. Den erfarne pilegrimen kom raskere inn i denne pilegrimsmodusen og derfor kan det være snakk om en treningssak. Dette er igjen avhengig av innstilling, altså om man har en vilje, ønske og tro på å oppnå pilegrimsmodusen, samt hvor tung ”bagasje” man har og hvor lang tid den tar å sortere. Innstilling kan igjen være knyttet til religiøs tro eller spirituell bevissthet, men vel så mye til vårt moderne samfunns behov for ro og avbrekk fra en stressende hverdag. Dersom man var innstilt på at dette skulle være pilegrimsvandring, med innhold av hva man selv legger i en slik vandring, ble det dermed også *opplevd* som annerledes fra en ”alminnelig” langvandring.

Det ble også nevnt at en pilegrimsvandring opplevdes annerledes ved at man i tillegg til å vandre i natur, gikk gjennom by og bygd, og ble kjent med norsk kultur. Følelsen av å være del av en felles historie og kulturarven som en historisk tradisjon ble også nevnt som en forklaring på forskjellen. En siste forklaring på hva som opplevdes forskjellig på de to vandringene, var følelsen av at intensjonen er annerledes ved en pilegrimsvandring, som om det eksisterte en felles konsensus om at man kan snakke om de dype og personlige spørsmålene på en slik vandring. Denne konsensusen kan også knyttes opp mot det spesielle samholdet og gruppedynamikken, *communitas*, som Turner og Turner (1978, referert i Collins-Kreiner 2010) mener oppstår når pilegrimer møtes, og ser ut til å ha vært gjeldende for flere av informantene.

Majoriteten av pilegrimsforskere hevder at det som skiller en pilegrimsreise fra andre turistreiser er individuelle motivasjonsfaktorer (Vistad 2012). Hos mine informanter har motivene for vandringen variert, men det har ikke vært et tydelig mønster knyttet til variasjon av tro- og livssyn hos mine informanter. Hun som hadde som mål om å bli sunnere, var kristen, men på grunn av at hovedmotivet hennes var rettet mot å bli slank, ble hun opptatt av å telle kilometer og tenke på det prosjektet. Her kan motivet og målet for vandringen ha bidratt til å farge opplevelsen i en annen grad enn om målet hadde vært å gå i en sakte meditativ vandring. Det at hun var kristen ser heller ikke ut til å ha vært avgjørende for vandringsmotivet i dette tilfellet. Hva gjelder de andre som hadde en klar tro, var flere innstilt på å oppnå noe spirituelt ved vandringen, om det var å komme nærmere Gud, tilstedeværelsen eller sitt indre jeg, til forskjell fra ikke-troende. Disse definerte seg også som pilegrim og la større vekt på betydningen av begrepet. Til tross for at de som var troende hadde en sterkere innstilling til det spirituelle enn hva den ikke-troende hadde, ser det ut til at intensiteten av den spirituelle opplevelsen varierte fra person til person, og at det ikke nødvendigvis er slik at de som har en sterk tro har sterkere opplevelser enn de som ikke definerer seg som troende. Dette så man ved at han som så på seg selv som en agnostiker, hadde intense spirituelle opplevelser på vandringen. Ulik personlighet og grad av entusiasme kan være en forklaringsfaktor her. Flertallet av informantene så på det spirituelle som en viktig ingrediens av å vandre i norsk natur, uavhengig av om det var naturen eller livssynet som trigget den spirituelle opplevelsen. Naturopplevelsen var en viktig kilde for opplevelsen hos samtlige av mine informanter, og man kunne også se at dette var det oftest oppgitte motivet for pilegrimene i NINAs kvantitative spørreundersøkelse (Vistad 2015).

Pilegrimens syv nøkkelord, beskrevet av Lindström (2007), ser også ut til å være tilstede i en vanlig vandretur (Svarstads 2010). Det nøkkelordet som kanskje skiller de to vandringene mest fra hverandre er åndelighet, ved at det oftere er i fokus ved en pilegrimsvandring. Selv om det åndelige og spirituelle nok også er til stede hos mange på en vanlig vandretur, kan rammen og forventningen knyttet til en pilegrimsvandring bidra til at det åndelige og spirituelle har en sterkere tilstedeværelse for mange på en slik vandring. Dette er ikke nødvendigvis knyttet til det religiøse eller en søken etter Gud (Lapierre 1994), og kan knyttes til den flytende pilegrimsidentiteten hvor tro er individualisert og det er opp til hver enkelt å definere betydningen av en pilegrimsvandring (Mikaelsson 2010, referert i Grundetjern 2010).

Ulempen ved å gjennomføre et kvalitativ studie om dette tema er at man kun vil få forståelsen av opplevelsen til et lite knippe utvalg av pilegrimsvandrerne, og dermed vil ikke denne

oppgaven kunne trekke noen generaliserende konklusjon om at det eksisterer en forskjell mellom opplevelsen av en pilegrimsvandring og en vanlig vandretur. Dette var jeg klar over, og valgte den kvalitative metoden fordi jeg anså at den var riktig for å få belyst problemstillingen tilstrekkelig. Nærheten mellom forsker og informant i et kvalitativt intervju har imidlertid en større risiko, i form av å påvirke informantens mening, enn hva tilfellet er i et kvantitativt studie (Kalleberg & Holter 1996). Kroppsspråk og valg av oppfølgingsspørsmål fra min side, kan ubevisst ha bidratt til å påvirke informantenes meninger og refleksjoner. Det ble også utfordrende å finne et variert utvalg, på grunn av at jeg på forhånd ikke kunne spørre om hvilken tro- og livssynsbakgrunn pilegrimene hadde. I ettertid ser jeg at det kunne ha vært en fordel å gjøre intervju med flere som var ikke-troende.

Med tanke på videre studier ville det vært interessant å se nærmere på om erfaring har innvirkning på opplevelsen av vandringen. Dersom man velger å gå flere vandringer, vil det da være en større sjanse for at man har en mer åpen innstilling og gradvis blir mer mottagelig for denne pilegrimsmodusen? En måte å undersøke dette på, kan være å følge pilegrimer over tid, fra deres aller første vandring og til en eventuell oppnåelse av pilegrimsmodus, samt se hvordan denne modusen har hatt innvirkning på personen og livet generelt. Det er også aktuelt å følge opp mine funn i kvantitative undersøkelser og eventuelt på andre pilegrimsleder for å se om funnene har en mer generell gyldighet.

Litteraturliste

- Aadnanes, Per M. (2008). *Gud for kvarmann. Kyrkja og den nye religiøsiteten*. Universitetsforlaget. Oslo
- Amundsen, A.B. (2002). *Naturvandring eller indre reise? Moderne norske pilegrimer i ideologisk dobbeltlys*. A. Eriksen, Garnert, J. & Selberg, T. (red) *Historien in på livet. Diskusjoner om kulturarv och minnespolitik*. Nordic Academic Press.s.147-171. Lund
- Bakken, A. (1994). *Pilegrimsvandring før og nå*. Nidaros domkirkes restaureringsarbeiders forlag. Trondheim.
- Barber, R. (1993). *Pilgrimages*. The Boydell Press. London
- Bjelke, K. L. (2012). *Naturbasert reiseliv - mellom romantikk og opplevelsesøkonomi*
- Blackwell, R. (2007). *Motivations for Religious Tourism, Pilgrimage, Festivals and Events*. Razaq, R. & Morpeth, N.D (red). *Religious tourism and pilgrimage festivals management: An international perspective*. CABI
- Bradely, I. (2009). *Pilgrimage - A Spiritual and Cultural Journey*. Lion Books
- Christoffersen. (2013). *Opplevelsesdesign og verdiskaping*
- Cohen, E. (1979). *A phenomenology of tourist experiences*. Sociology, 132, 179–201
- Coleman, S. & Elsner, J. (1995). *Pilgrimage: past and present in the world religions*. Harvard University Press
- Collins-Kreiner, N. (2010). *Researching pilgrimage: Continuity and transformations*. Annals of Tourism Research 37.2:440-456
- Dahl, E. (2010). *Refleksjoner i en krisepreget verden: Langsom medvandring*
- Digance, J. (2006). *Religious and secular pilgrimage*. D. J. Timothy & D. H. Olsen (red), Tourism, religion and spiritual journeys (pp. 36–48). Routledge. London and New York
- Eade, J. (1992). *Pilgrimage and tourism at Lourdes, France*. Annals of tourism research, vol 19, s. 18-32
- Eade, J. & Sallnow, M.J. (1991). *Contesting the sacred: the anthropology of pilgrimage*. University of Illinois Press
- Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Kulturdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. (2012). *Strategi for pilegrimssatsing*. Oslo
- Fossåskaret, E., Fuglestad, O. L., & Aase, T. H. (1997). *Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data*. Universitetsforlaget
- Fredman, P. & Tyrväinen, L. (2010). *Frontiers in Nature-Based Tourism*. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism 10(3), 177–189

- Fredman, P., Wall Reinius, S. & Lundberg, C. (2009). *Turism i natur. Definitioner, omfatning, statistic*. Turismforskningsinstituttet ETOUR, Mittuniversitetet. Rapport R2009:23. Östersund
- Goldberg, R.S. (1990). *The Transpersonal Element in Spirituality and Psychiatry*. Psychiatric Residents' Newsletter, 10, 9
- Grundetjern, K. R. (2010). *Veien og målet: en empirisk analyse av en pilegrimsvandring i dagens Norge*
- Hardeberg, B. Lånke, B. & Nome, T. (1999) *Samtid og sammenheng. Kilden og veiene. En praktisk pilegrimsteologi*. Hardeberg og Bjørndal (red) Tapir. Trondheim
- Innovasjon Norge (2008): *Hvitebok for reisemålsutvikling*. Rapport nr. 1/2008
- Jacobsen, J. Kr. S. & Eide, K. (red) (2002). *Turisme. Turister og samfunn*. Gyldendal Akademisk. Oslo
- Johannessen, A. T. & Kristoffersen, P. A. L.(2009). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag as.Oslo
- Kalleberg, R., & Holter, H. (1996). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Universitetsforlaget
- Karlsaune, G. (2002). *Secular Protestants – and Pilgrims?*
<http://www.hf.ntnu.no/rel/person/erik/Pilgrims.htm>
- Kolbjørnsrud, M. (2012). *Helende vandring?: en kvalitativ studie av hvordan pilegrimsvandring kan gi et særegent bidrag til diakonien drøftet i lys av kristen holistisk spiritualitet*
- Knox-Seith, E. (2008). *Pilegrimsspiritualiteten og den moderne søgen. Over Alt*. Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning. Peterstiftelsen, 20. årgang, s. 26-37
- Kraft, S.E. (2007). *En senmoderne pilegrimsreise. Prinsesse Märtha Louise og Ari Behns Fra hjerte til hjerte*. Religiøse reiser. Mellom gamle spor og nye mål. Gilhus, I.S. & Kraft, S.E. (red). Universitetsforlaget. Oslo
- Lapierre, L. L. (1994). *A model for describing spirituality*. Journal of religion and health 33.2: 153-161
- Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Fagbokforlaget. Bergen
- Leivestad, H. H. (2007). *No pain-no glory: en antropologisk studie av turisme og pilegrimsreiser til Santiago de Compostela*
- Lindström, Hans-Erik (2007). *Pilegrimsliv – en håndbok for vandrere*. Verbum
- Luthen, E. (1992). *I pilegrimenes fotspor til Nidaros*

- Løver, L.L. (2008). *Turist eller pilegrim?: en undersøkelse av nåtidens pilegrimsfenomen*
- Lånke, B. (1999). *Pilegrimsvandring – en reise mot det hellige*. Kilden og veiene. En praktisk pilegrimsteologi. Hardeberg & Bjørndal (red). Tapir. Trondheim
- MacCannell, D. (1976). *The tourist: A new theory of the leisure class*. Shocken Books. New York
- Maslow, A. (1994). *Motivation and Personality*. Harper and Row. New York
- Mikaelsson, L. (2010). *Perspektiv på mål og strategier i den statlige pilegrimssatsingen*. I Kulturkyrkja og Pilegrimskyrkja – en seminarrapport. Olaf Aagedal (red). KIFO notat nr 3/2010. KIFO Stiftelsen Kirkeforskning
- Mitchell, H. (2003). *Postcards from the Edge of History: Narrative and the Sacralisation of Mormon Historical Sites*. Pilgrim Voices. Narrative and Authorship in Christian Pilgrimage. Coleman, Simon & John Elsner (red). Berghahn Books
- Nome, T. (1999). *Pilegrimsteologi – en teologi for Den norske kirke?*. Kilden og veiene. En praktisk pilegrimsteologi. Hardeberg, B. & Bjørndal, Ø. (red). Liturgisk skriftserie nr. 6, Liturgisk senter og Tapir forlag, s.114-141. Trondheim
- Nærings- og Handelsdepartementet. (2007). *Verdifulle Opplevelser. Nasjonal strategi for reiselivsnæringen*. Oslo
- Nærings- og handelsdepartementet. (2012). *Destinasjon Norge. Nasjonal strategi for reiselivsnæringen*. Oslo
- Odden, A. (2008). *Hva skjer med norsk friluftsliv? en studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Geografisk institutt
- Olsen, H. (2001) *Stedet og vandringen – elementer i en spiritualitet for et nytt århundre*. <http://pilegrim.no/news.php?id=1178310551>
- Olsen, H. (2006) *Spiritualitet - en ny dimensjon i religionsforkningen*. Skriftserien nr.127. Høgskolen i Agder. Kristiansand
- Pettersen, N.M. (2012). *Pilegrimdiskursen - En kulturhistorisk analyse av moderne pilegrimsvandring til Nidaros med fokus på Nasjonalt Pilegrimssenter*
- Pine, B. J. & Gilmore, J.H. (2009). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Harvard Business School Press. Boston
- Reader, I. og Walter, T. (1993). *Pilgrimage in Popular Culture*. Macmillan. London
- Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Universitetsforlaget AS. Oslo
- Riksantikvaren. (2009). *Verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet. Hva har skjedd så langt?* Oslo

- Riksantikvaren. (2010). *Pilegrimsleden. Verdiskapningsprogrammet på kulturminneområdet*
- Ringstad, E. K., & Nordskag, Y. (2012). *Utviklinga til det naturbaserte reiselivet i Møre og Romsdal frå 2005-2011*
- Rinschede, G. (1992). *Forms of religious tourism*. Annals of Tourism Research, 19, 51–67
- Selberg, T. (2011). *Pilegrimsveien som kulturarv*. DIN-Tidsskrift for religion og kultur 1-2
- Sharpley, R. & Jepson, D. (2011). *Rural tourism: A spiritual experience?* Annals of Tourism Research 38.1. 52-71
- Sharpley, R., & Sundaram, P. (2005). *Tourism: A sacred journey? The case of ashram tourism, India*. International Journal of Tourism Research, 7, 161–171
- Smith, V. (1989). *Introduction*. I V. Smith (red) Hosts and guests. The anthropology of tourism. 2. utg. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Smith, V. (1992). *Introduction - the Quest in Guest* Annals of Tourism Research, 19, 1-17
- Soeken, K.L. and Carson, V.J. (1987). "Responding to the Spiritual Needs of the Chronically Ill," *Nursing Clinics of North America*, 22, 604
- Svarstad, H. (2010). *Why hiking? Rationality and reflexivity within three categories of meaning construction*. Journal of Leisure Research, 42(1), 91
- Turner, V. (1973). *The center out there: Pilgrim's goal*. History of Religions, 123, 191–230
- Turner, V. (1974). *Dramas, Fields and Metaphors. Symbolic Action in Human Society*. Cornell University Press. Ithaca
- Turner, V., & Turner, E. (1978). *Image and pilgrimage in Christian culture*. Colombia University Press. New York
- Uddu, P. K. (2008). *På livets vei. Pilegrimsmotivet – et nasjonalt utviklingsprosjekt*. Kirke- og kulturdepartementet. Oslo
- Vistad, O.I. (2011). *Pilegrim på tunet. Eit essay om turisme, vandring og vertskap*. I: Haugen, M.S. & Stræte, E.P. (red.) *Rurale brytninger*. Tapir akademisk forlag s. 267-286. Trondheim
- Vistad, G. K. B. (2012). *Den norske pilegrimsrenessansen: En analyse av tilretteleggere, interessenter og prosesser*.
- Vistad, O.I. 2015. *Pilegrimsvandring 2014, Lillehammer-Trondheim*. - NINA Lillehammer. Upublisert manuskript.
- Woodhead, L. & Heelas, P. (2005). *The Spiritual Revolution. Why religion is giving way to spirituality*. Blackwell publishing. USA

Internettreferanser

Ennead

<http://www.ennead.no/om-oss/>

Nidaros Pilegrimsgård

<http://pilegrimsgarden.pilegrimsleden.no/no/om-oss/om-nidaros-pilegrimsgard/>

Oppdalingen. Vil ha flerbrukshus på Voll.

<http://www.oppdalingen.no/kulturliv/article7121963.ece>

Pilegrimsstatistikk Santiago de Compostela. The confraternity of Saint James

<http://www.csj.org.uk/the-present-day-pilgrimage/pilgrim-numbers/>

Store Norske Leksikon

<https://snl.no/pilegrim>

Strategi for pilegrimssatsingen. Kultur- og kirkeminister Trond Giskes tale ved Pilegrimskonferansen i Trondheim 3. august 2009.

<https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/strategi-for-pilegrimssatsingen/id572452/>

World Tourism Organization

<http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary>

Personlig informasjon

Roncale, C. (2015). Informasjon mottatt på mail fra daglig leder ved Nidaros Pilegrimsgård, 30.05.15

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Postboks 5003
NO-1432 Ås
67 23 00 00
www.nmbu.no